

Postavení Koptů v dnešním Egyptě – religiózně-geografická analýza

Bakalářská práce

Studijní program:

Studijní obory:

Autor práce:

Thesis Supervisors:

B1301 Geografie

Geografie se zaměřením na vzdělávání (dvouoborové)

Historie se zaměřením na vzdělávání

František Stroš

RNDr. Artur Boháč, Ph.D.

Katedra geografie

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **František Stroš**
Osobní číslo: **P16000328**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obory: **Historie se zaměřením na vzdělávání**
Geografie se zaměřením na vzdělávání (dvouoborové)
Název tématu: **Postavení Koptů v dnešním Egyptě - religiózně-geografická analýza**
Zadávací katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Kompilační metoda - analýza dostupné literatury a dalších zdrojů
2. Zpracování statistických dat a příprava kartografického materiálu
3. Zpracování do požadované religiózně-geografické formy

Rozsah grafických prací: dle potřeby

Rozsah pracovní zprávy: 40 stran

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

BOLES, Imad. Egypt Persecution. Middle East Quarterly, 2001, roč. VIII, č. 1, s. 23-29. ISSN 1073-9467.

Christnet.cz. Konec diskriminace křesťanů v Egyptě? [online]. Christnet.cz, c2011. [cit. 2013-09-13]. Dostupné z: <<http://www.christnet.cz/magazin/clanek.asp?clanek=3686>>. IBRAHIM, Raymond. No Revolution for Egypt's Christians. In: Frontpage Magazine [online], c2011 [cit. 2013-07-08]. Dostupné z: <<http://frontpagemag.com/2011/raymond-ibrahim/no-revolution-for-egypts-christians>>.

LEWIS, Bernard. Dějiny Blízkého východu. Praha: Lidové noviny, 2000. 384 s. ISBN 978-8071061915. The Cairo Declaration on Human Rights in Islam [online]. Cairo: Organisation of the Islamic Conference, c1990 [cit. 2007-12-13]. Dostupné z: <<http://www.religlaw.org/interdocs/docs/cairohrislam1990.htm>>.

SHORTT, Ruppert: Christianophobia: A Faith Under Attack. London: Rider, 2012. 320 s. ISBN 978-1846042751.

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Artur Boháč, Ph.D.

Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: 13. března 2018

Termín odevzdání bakalářské práce: 19. dubna 2019

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. RNDr. Kamil Zágoršek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 25. května 2018

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že texty tištěné verze práce a elektronické verze práce vložené do IS/STAG se shodují.

18. července 2019

František Stroš

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval RNDr. Arturu Boháčovi, Ph.D. za přínosné připomínky, rady a v neposlední řadě za trpělivost při vypracovávání této práce. Dále bych rád vyjádřil dík Mgr. Viole Pargačové, Ph.D., která mi nepřímo pomohla svoji disertační prací.

Anotace

Ve své bakalářské práci se věnuji koexistenci Koptů s muslimy v Egyptě. V první části se zabývám kritikou pramenů, kde vysvětluji kvalitu a dostupnost zdrojů a rozdíly mezi nimi. Dále píše o samotných Koptech, tedy o jejich náboženství, rituálech a též o jejich výskytu jak v Egyptě, tak na světě. Následně paralelně popisují historický vývoj Egypta a vývoj soužití Koptů s muslimy, kde se soustřeďuji na perzekuci Koptů. V poslední části mé práce se zabírám vztahem mezi křesťanstvím a islámem. Vztah popisují pomocí názorů křesťanství na islám a naopak.

Klíčová slova

Egypt, Koptové, koexistence, islám, křesťanství, perzekuce

Annotation

In my bachelor thesis I research the coexistence of Copts with Muslims in Egypt. The first part contains literature review, where I explain the quality and availability of resources and the differences between them. I also write about the Copts themselves, that is, their religion, rituals, and their presence both in Egypt and in the world. Subsequently, I describe parallelly the historical development of Egypt and the development of the coexistence of Copts with Muslims. In this part I focus on the persecution of Copts. In the last chapter of my thesis I deal with the relationship between Christianity and Islam. I describe the relationship through the views of Christianity on Islam and vice versa.

Key words

Egypt, Copts, coexistence, Islam, Christianity, persecution

Obsah

Úvod.....	12
1. Kritika použité literatury a internetových zdrojů	13
2. Egypt	14
2.1. Základní humánně-geografická charakteristika.....	14
3. Kdo jsou Koptové?.....	15
3.1. Demografický vývoj Koptů	16
3.1.1. Koptové v diaspoře.....	17
3.1.2. Rozložení Koptské diaspory ve světě.....	17
3.1.3. Koptské zahraniční organizace.....	18
3.2. Náboženství Koptů	18
3.2.1. Náboženství jako prostředek zachování etnické identity	18
3.2.2. Život Koptů	19
3.2.3. Kalendář	19
3.2.4. Svátky a rituály.....	20
4. Stručné dějiny Egypta	22
4.1. Pravěký Egypt.....	23
4.1.1. Paleolit (300 000 – 9 000 př. n. l.).....	23
4.1.2. Neolit (9 000–5 000 př. n.l.).....	23
4.2. Starověký Egypt	23
4.2.1. Předdynastické období (5 300 – 3 000 př. n. l.)	23
4.2.2. Archaické období a Stará říše (3 000 – 2 160 př. n. l.)	23
4.2.3. Střední říše (2050–1650 př. n. l.)	24
4.2.4. Nová říše (1550–1069 př. n. l.)	24
4.2.5. Od rozpadu Nové říše po Ptolemaiovský Egypt (1069–30 př. n. l.)	24
4.2.6. Od Římu k Islámskému středověku (30 př. n. l. – 642 n. l.).....	25

4.3.	Středověký Egypt	26
4.3.1.	Vláda Umajjovců (661–750)	26
4.3.2.	Abbásovcí a „nezávislost“ Egypta (750–906)	27
4.3.3.	Pád Abbásovců, vláda šíitských muslimů a Ajjúbovcí (906–1250)	27
4.3.4.	Vláda mamlúků bez Turků a s Turky (1250–1811)	28
4.4.	Novověký Egypt	30
4.4.1.	Dynastie Muhammada Alího a britská nadvláda (1811–1922)	30
4.5.	20. a 21. století	31
4.5.1.	„Nezávislé“ Egyptské království (1922–1952)	31
4.5.2.	Vláda Gámala Násira (1953–1970)	32
4.5.3.	Sádátovský Egypt (1970–1981)	33
4.5.4.	Egypt prezidenta Mubáraka (1981–2011)	34
5.	Koexistence Koptů s muslimy	36
5.1.	Do začátku éry Mubáraka	36
5.2.	Dlouhá vláda prezidenta Mubáraka	39
5.3.	Arabské jaro a vláda prezidenta Mursího	44
5.4.	Od Sísího nástupu po současnost	47
6.	Vztah islámu a křesťanství	51
6.1.	Názory křesťanů na islám	51
6.2.	Názory muslimů na křesťanství	52
6.3.	Momentální situace	53
7.	Závěr	55
8.	Citace zdrojů	56
	Seznam použité literatury	56
	Webové zdroje	57
	Jiné zdroje	61

Seznam zdrojů použitých obrázků a příloh	61
9. Přílohy	65

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČR – Česká republika

ČTK – Česká tisková kancelář

ISIS – Islámský stát

NDP – Národní demokratická strany

SCAF – Nejvyšší rada armádních sil

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

USA – Spojené státy americké

Úvod

Migrační krize v posledních letech zasáhla Evropu nebývale a přinesla s sebou spoustu problémů, z nichž jeden byl probírán snad úplně všemi. Jednalo se o vyznání, které sebou přinášeli uprchlíci, islám. V České republice pro mnohé hrozba, které úspěšně využil nejen jeden populist a nejenom v ČR. V celém Západním světě se objevují tito populisté a jako v ČR sbírají podobné úspěchy. Je tedy potřeba si položit otázku, jestli je islám oprávněně nebezpečí a jestli opravdu pohltí civilizovaný Západ, jak se mnozí obávají. Na tuto otázku nám může dobře posloužit právě Egypt. Země, ve které stále je relativně velké množství nemuslimů a co víc dříve, než se stala zemí muslimskou, byl Egypt zemí křesťanskou. Pro zmiňované důvody považuji moje téma za aktuální a přínosné.

V bakalářské práci Postavení Koptů v dnešním Egyptě se zaměřuji, jak už naznačuje název, na křesťanské obyvatele Egypta a na jejich vztahy s muslimy či egyptskou vládou v průběhu jejich existence pod vládou islámu. V mé práci dávám velký důraz na perzekuci Koptů, která velmi vypovídá o jejich reálném postavení ve státě. Nevynechal jsem ani stručnou historii Egypta, která popisuje, jak se Egypt postupně proměňoval ze země faraónů do země islámských diktátorů. Paralelně s ní je v práci popsána historie Koptů a jejich koexistence s muslimy. Nemohl jsem vynechat kulturní život Koptů, který je od muslimů odlišuje nejenom v otázce náboženství, ale též v každodenním životě. Prostor jsem dal i vztahům mezi křesťanstvím a islámem, které mám popsané v podobě názorů na druhou stranu. Egypt jsem si vybral jednak z důvodu zmíněném v prvním odstavci, ale jednak proto, že zemi беру jako hlavní arabskou zemi, která pomyslně reprezentuje využití islámu v právu i v každodenním životě. Zároveň jsem si téma vybral, jelikož jsem byl osobně zainteresován, jestli je islám opravdu takovou hrozbou, nebo je to jen další populistický výkřik.

Během vypracovávání bakalářské práce jsem využíval odbornou literaturu českou i zahraniční, kterou jsem získával pomocí webových portálů např. Open library. Kromě odborné literatury jsem hojně využíval články psané na internetu, též české i zahraniční.

Cílem mé práce bylo zachytit současné postavení křesťanů v Egyptě, zejména pak členů Koptské ortodoxní církve.

1. Kritika použité literatury a internetových zdrojů

Tématu Koptů a problematice jejich soužití s muslimy se věnoval již větší počet autorů, zejména těch zahraničních. V mé práci bychom zdroje mohly pomyslně rozdělit do dvou skupin.

První skupinou je odborná literatura. V ní se poměrně dobře můžeme dočíst o problematice Koptů až do prezidenta Mubáraka, avšak po jeho pádu, vzhledem k novosti tématu, se odborná literatura zužuje, a proto jsem byl nucen použít jiné zdroje. Relativně dobrý obrázek o dějinách Egypta nám podává Bareš a jeho *Dějiny Egypta*, které obsáhly dobu od pravěku až do 3. tisíciletí. Bohužel v jeho práci nejsou Koptové tématem, tudíž je zde o nich zmínka jen pramalá. Tento problém zaceluje v české odborné literatuře Pargačová, která se na Kopty specializuje. Ve své disertační práci *Identita a základní náboženské orientace egyptských Koptů* dobře a srozumitelně vysvětluje koptskou historii a zároveň vzhledem k jejímu pobytu v Egyptě má dobrý přehled o kultuře Koptů (rituály, svátky, život atd.). Bohužel kromě ní se další jiný český autor na Kopty přímo nezaměřuje. Na každý pád existuje spousta autorů, která se ve svých pracích o Koptech alespoň zmiňuje a je jim věnována zpravidla jedna kapitola (viz Boháč, Kropáček, Tauer). Zahraniční literatura je samozřejmě mnohem pestřejší, ale vzhledem k většinové nedostupnosti literatury (např. neexistuje žádný tisk v ČR) jsem byl odkázán na internetové portály jako je Reasearch gate, Open library či books.google, kde jsem našel alespoň některé kvalitní autory. Můžu jmenovat např. Mordechaie Nisana, který působí na slavné Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě.

Druhým typem jsou novinové články na internetu, kterých je velké množství a ve výkladu se občas zásadně liší. Co se týče českých internetových portálů, tak ty jsem použil zejména díky jejich přehlednosti, každopádně téměř většina článků je použita z důvěryhodných zdrojů, jako je např. Reuters, Guardian či BBC, kromě toho se od sebe prakticky neliší a občas jen „zkopírují“ vyjádření např. České tiskové kanceláře (nenašel jsem archiv ČTK). Zahraniční zdroje bychom mohli rozdělit do dvou skupin. Tou první jsou výše zmiňované kvalitní zdroje. Tou druhou jsou lokální, tedy blízkovýchodní zdroje, které jsou vzhledem k tamější situaci někdy mlživé, někdy zlehčující, anebo naopak přehánějící. Nejvíce se tento fakt týká teroristických útoků, kde zpravidla počet obětí není stejný ani v jednom zdroji. Následně nastává situace, kdy jeden autor zmiňuje až 100 úmrtí, zatímco druhý uvádí jen 17. Bohužel tento problém setrval až do nynějška a přesný počet obětí (pokud jich je více) u budoucích atentátů se nejspíše nedozvíme.

2. Egypt

2.1. Základní humánně-geografická charakteristika

Počet obyvatel: 97 000 000 (2017)

Rozloha: 1 001 739 km²

Hlavní město: Káhira

Etnické složení: Egypťané 98 %, Berberi, Núbijci, Beduíni 1 %, Arméni, Řekové, Italové, Francouzi 1 %

Úřední jazyk: arabština

Náboženská struktura: 90 % muslimové (většina sunnité), křesťané 10 %

Egypt je poloprezidentskou republikou. Prezident je volen na 4 roky a může být zvolen jen 2x za sebou. Zákonodárnou moc drží v rukou parlament, konkrétně Sněmovně reprezentantů (588 míst) a Rada šúrá (264 míst, část členů je volena lidem, část jmenována prezidentem). Nová ústava byla schválena referendem v roce 2014. Ústava zaručuje rovnost pohlaví, svobodu vyznání a zakazuje jakékoliv náboženské politické strany. V Ústavě byla zdůrazněna pozice egyptské armády (volí si svého ministra obrany).

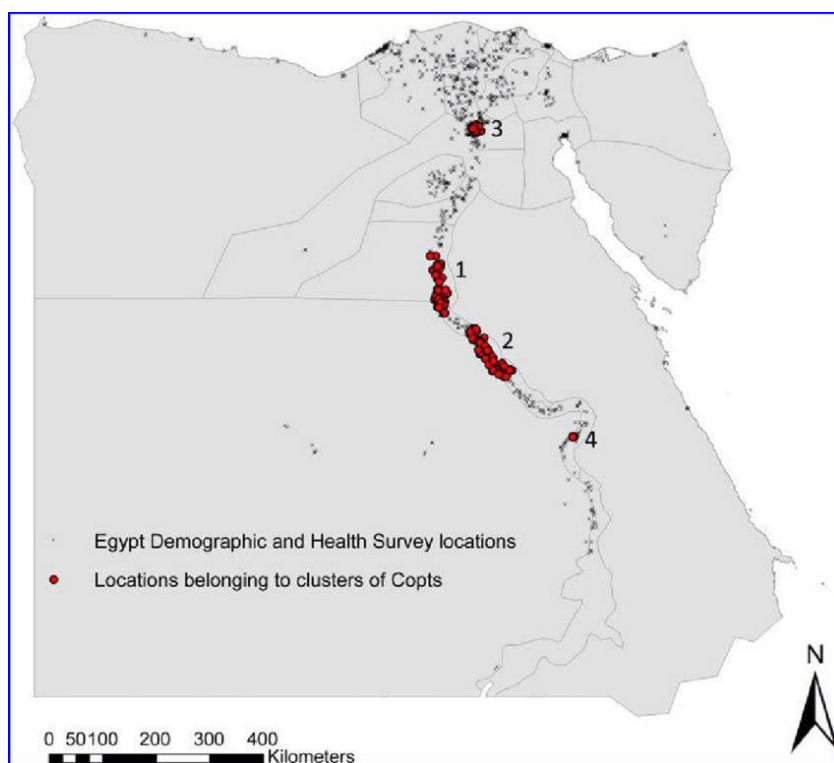
Obr. 1 Mapa Egypta s jeho guvernoráty

Zdroj: <http://egypt.ikn.cz/files/map1.gif>

3. Kdo jsou Koptové?

Samotné slovo kopt je „*etnoreligiózní termín označující Egyptany jako etnikum odlišné od Arabů a vyznávající náboženství odlišné od náboženství hegemonů, tedy Arabů, později Turků. Označuje se tak egyptské etnikum, jeho jazyk, kultura a náboženství, tj. křesťanství*“ (Pargačová, 2016). Samotný termín Kopt je pak odvozen od řeckého *Aigypsos* (označení pro území Egypta), což bylo pravděpodobně odvozeno od názvu chrámu v Memfidě, jenž byl zasvěcen egyptskému bohovi Ptahovi. Egyptané označovali svoji zem koptsky Kéme a sebe jako lid též Kéme. (Pargačová, 2016).

Co se týče počtu Koptů neboli křesťanů v Egyptě tak ten není úplně znám. Podle sčítání z roku 1986 činil počte Koptů 5,7 % z celkového počtu 48,3 milionu egyptských obyvatel. V roce 2006 nebyla do sčítání zahrnuta otázka náboženské příslušnosti, ale tehdejší patriarcha Šenúda III. V roce 2008 hovořil až o 12 milionech Koptů. Podle západních odhadů bylo v roce 2008 v Egyptě asi 5,5 % Koptů, což bylo zhruba 4,5 milionu obyvatel. Dnešní patriarcha Tawadros II. hovoří až o 15 milionech Koptů. 95 % křesťanských Koptů se potom hlásí ke Koptské ortodoxní církvi. Zbývajících 5 % je tvořeno koptskými evangelíky a katolíky. Nejvíce

Obr. 2 Rozpoložení Koptů v dnešním Egyptě

Autor: Diego F. Cuedros, Dostupné z: <https://1url.cz/oMfJf>

Koptů žije v jižní části Egypta, v Káhiře a Alexandrii. V čele ortodoxní církve stojí papež¹ (nezávislý na římskokatolickém papeži) (Pargačová, 2016).

3.1. Demografický vývoj Koptů

V předchozím odstavci bylo řečeno, kolik se momentálně nachází Koptů v Egyptě, nicméně kromě nynějšího stavu je důležité, alespoň nastínit a shrnout, proč se z prakticky převládající většiny stala menšina.

Koptové začali tvořit většinu ve 4. století, kdy křesťanství postupně přebíralo přívržence pohanských náboženství. Velký obrat přineslo obsazení Egypta Araby v roce 642, kteří sebou přinesli islám. Už v průběhu 9. století mnoho Koptů konvertovalo k islámu kvůli výhodám, které přinášel a Koptové se stali menšinou. Další velké konverze k islámu přišly ve 14. století a následně během vlády Osmanské říše, když Koptové konvertovali, aby neskončili v otroctví z důvodu neschopnosti placení muslimských daní. V průběhu 20. století se počet Koptů v Egyptě sice nějak dramaticky nesnižoval, ale i tak došlo k většímu rozdílu mezi nimi a muslimským obyvatelstvem z důvodu větší porodnosti muslimů. Kromě toho spousta vlivných Koptů emigrovala po pozemkové reformě prezidenta Násira. S větším vlivem islámských fundamentalistů v Egyptě je spojena emigrace kvůli bezpečnosti. Koptové si nejčastěji vybírají země jako USA, Kanadu a Austrálii (Elsässer, 2014, s. 77).

¹V Koptské ortodoxní církvi se pro hlavu církve používá označení papež nebo patriarcha. V mé práci budu využívat označení papež, které podle mě lépe vystihuje důležitost této role.

Obr. 3 Rozpození Koptů ve světě

Zdroj: <https://1url.cz/tMfJa>

3.1.1. Koptové v diaspoře

Koptská diaspora je součást egyptské diaspory a je součástí minorit, které odešli ze svých domovin kvůli náboženským důvodům. V arabském termínu se Koptové v zahraničí nazývají *aqbat al-mahjar* (migrující Koptové). Tento název se používá v egyptských médiích a diaspora Koptů ho používá též. Koptská diaspora je nezávislá na egyptské vládě, a proto může svobodně vyjadřovat své názory, což se o Koptech žijících v Egyptě říct nedá. Jejich hlavní snahou je upozornit na perzekuci a nespravedlnost způsobenou na Koptech a zároveň se snaží upozornit, že Koptové jsou ve své zemi menšina, což se nelíbí egyptské vládě, jelikož ta hlásá, že v Egyptě žádná menšina není a prohlašuje, že všichni v Egyptě jsou Egyptané.² Zajímavé je, že s vládou souhlasí Koptská ortodoxní církev, která si tím přislíbujee zlepšení vztahů s vládou, na druhou stranu si tím znepřátelila Kopty v diaspoře, kteří proti ní v období Arabského jara vytvořili antiblok. Koptové si v zahraničí uchovávají svoji kulturu a svých zvyků se nevzdávají (Yefet, 2016).

3.1.2. Rozložení Koptské diaspory ve světě

Nejvíce Koptů v diaspoře žije v anglicky mluvících zemích, přičemž největší komunita se nachází ve Spojených státech (600 000). V dalších zemích jsou Koptové méně početní.

² Po biologické stránce je Egypt opravdu homogenní, jelikož DNA Koptů a muslimských Egyptanů se prakticky neliší.

V Austrálii žije 75 000 Koptů, v Kanadě 50 000 a ve Spojeném království okolo 25 000 (Elsässer, 2014, s. 77). Zajímavé je, že v Kuvajtu i přes poměrně přísné náboženské zákony žije 60 000 Koptů, což je např. více než v Kanadě (U.S. department of state, 2009). Další podobnou zemí jsou Spojené arabské emiráty, kde žije přes 10 000 Koptů (Teller, 2015). Tento fakt je nejspíše dán bohatostí obou zemí. Celkově v diaspoře žije odhadem 1–2 milióny Koptů, což je 5–10 % podíl na celkovém počtu Koptů na Zemi.

3.1.3. Koptské zahraniční organizace

Politická aktivita Koptů v zahraničí je doména malých skupin nebo individuálních lídrů. Tyto politické skupiny spolupracují s mezinárodními organizacemi jako je např. Komise pro lidská práva. Jednou z prvních zformovaných organizací byla Americká Koptská asociace vzniklá v roce 1972 pod vedením Shawkyho Karkase. Tato asociace tlačila na Kongres v otázce propuštění papeže Šenúdy III., který byl poslán Sádátem do domácího vězení v poušti. S rozvojem technologie se hlavním nástrojem v politických aktivitách diaspory stal internet. Kromě požadavků Šenúdy III. se organizace snažila upozornit na perzekuci Koptů v Egyptě, za kterou požadovala tresty v podobě sankcí či embarg. Kongres jim v tomto požadavku vyhověl a na Egypt v 90. letech uvalil několik sankcí. Součástí jejich politických aktivit byly i konference. První mezinárodní konference Koptské Sympozium se odehrála v Curychu v roce 2004. Koptští aktivisté si tím slibovali mezinárodní spolupráci koptských diaspor, které vznikly po celém světě. Bohužel rozdílné názory a odlišnosti politických skupin tuto snahu zmařily a žádná mezinárodní organizace nevznikla. Problémem koptských aktivistů je i fakt, že většinou nejsou nijak sponzorováni a zároveň jsou přehlíženi médii, které dávají přednost jiným „poutavějším“ exulantům (Židé atd.) (Yefet, 2016).

3.2. Náboženství Koptů

Křesťanství do Egypta přinesl sv. Marek, který se zároveň stal prvním papežem Koptské církve. Koptští kněží dodnes věří, že jeho lebka je uložena v pravoslavném chrámu sv. Marka v Alexandrii.

3.2.1. Náboženství jako prostředek zachování etnické identity

V dějinách Koptů se náboženství projevilo jako nejúčinnější prostředek pro zachování etnické identity. Tento fakt si začala Koptská církev více uvědomovat až v 20. století, když v průběhu 40. let se snažila propojit kleriky s řeholníky na jedné straně a kleriky s laiky na druhé straně. Na tomto procesu se výrazně podílel již zesnulý papež Šenúda III., neboť právě

za něj docházelo k největším reformám. Šenúda III. se snažil vytvořit úzký vztah mezi řeholníky a laiky, ale především se snažil zvýšit gramotnost svých kleriků a také svých věřících v učení Koptské církve. Tomuto účelu měly posloužit tzv. nedělní školy, které měly přiblížit nižším a středním vrstvám koptských křesťanů reformovanou podobu koptského křesťanství. Cílem těchto nedělních škol byla zároveň výchova koptské mládeže, která se udrží i přes nátlak muslimů. Nedělní školy zajišťují kontinuitu koptské náboženské a kulturní identity (Pargačová, 2009).

Koptové stejně jako přívrženci islamistických hnutí dali přednost náboženské autoritě před autoritou sekulární, čímž si Koptové budují svoje vlastní prostředí, kde kontakt s transcendentem zprostředkovávají: biskupové, kněží, řeholníci a řeholnice v čele s papežem (Pargačová, 2009).

3.2.2. Život Koptů

Koptové stejně jako muslimové žijí v endogamním prostředí. To znamená, že v jedné rodině musí být všichni jednoho náboženství, jinak hrozí vyloučení z Koptské církve. Pokud by hrozilo, že si Kopt vezme muslimku nebo naopak, tak je daná osoba poslána do kláštera, kde jsou danému člověku vysvětlovány důsledky případného manželství. Nicméně to se v posledních letech už tolik neděje, jelikož reformy papeže Šenúda III. byly poměrně úspěšné a koptská mládež si je vědoma, co by to znamenalo pro jejich rodinu a pro koptské společenství. Kromě toho jsou Koptové na svoji identitu hrdí a určitě by se jí nechtěli vzdát (Boháč, 2014).

Důležitou roli hraje rodina, kde za morální a duchovní růst dětí je zodpovědná žena, jelikož se počítá s tím, že otec je ten, který rodině vydělává na živobytí a na výchovu svých potomků nemá čas. Matka by se měla ideálně zapojit do církevního života, jako tzv. chádima. Chádima je žena, která vyučuje v nedělních školách a ve svém volném čase se věnuje charitativní činnosti. Kromě toho má matka vychovávat děti, které by pohrdaly konzumním životem a přilnuly k životu církevnímu. Například by neměly poslouchat populární hudbu, a naopak poslouchat církevní hymny a chvalozpěvy. Důležitá je výzdoba domu, která je pestrá, a proto po domu Koptů můžete najít spoustu křesťanských ikon, obrazů apod (Pargačová, 2009).

3.2.3. Kalendář

Koptové si zachovali staroegyptský solární kalendář, který byl platný v Egyptě od roku 25 př. n. l. Rok má dvanáct měsíců po třiceti dnech, k nimž se přidává pět tzv. epagomenálních (vyrovnávací) dnů na konci roku. Vyrovnávací dny tvoří tzv. malý měsíc. Každé čtyři roky se

ke krátkému měsíci přidává šestý vyrovnávací den. Počátek koptského kalendáře se datuje do roku 284, kdy nastoupil na trůn císař Dioklecián, za něhož započala dosud největší perzekuce křesťanů a začala tzv. „éra mučedníků“. Názvy měsíců jsou koptské např. tūt (leden), hátúr (březen), kijahk (duben) atd. Měsíců je 13: a poslední se nazývá aš-šahr as-saghír (malý měsíc) (Coptic church, 1998).

3.2.4. Svátky a rituály

Koptové mají svátky tři typů. První typ oslavuje nejdůležitější církevní milníky jako je např. Narození Krista. Druhý typ jsou svátky zemědělské, např. 1. svátek Velikonoční. Třetí typ je věnován církevním světcům a mučedníkům, např. Slavné znovuzrození.

Mezi církevní svátky Koptů patří např. Svátek Narození Krista (7. ledna, státní egyptský svátek), Zesnutí Panny Marie (22. srpna), Velikonoční svátky, Svátek mučedníků (11. března), neděle, den Páně atd. Nejprísněji se dodržoval půst před Velikonoci, kdy Koptové nejedí maso 55 dní. Zajímavé je to, že půst dodržují i Koptové, kteří na pravidla své víry víceméně nedbají, např. nechodí na bohoslužby. Nejspíše za to může patriotistická povaha Koptů, kteří svátek vnímají jako reklamu své kultury. Svátek Velikonoční se slaví 11. března a je zároveň začátkem koptského kalendáře a svátkem mučedníků. Jako jeden z mála je to svátek, jehož se účastní všichni obyvatelé Egypta, tedy křesťané i muslimové. Průběh svátku probíhá tradičně na venkově, kam se vydávají celé rodiny. Tradičním pokrmem je pro tento den zelená cibule s fasích (syrové ryby po dlouhou dobu naložené v soli). Specifickou úlohu má symbolika vody. Koptové se noří do vody, čímž podstupují očistný rituál, z něhož vyjdou jako „nový člověk“ a „starý člověk“ poté zůstává ve vodě (Pargačová, 2016).

Církevní svátky různých mučedníků a světců jsou ve městech spíše církevního charakteru a mají opakující se ráz. Výročí úmrtí světce začíná nejdříve bohoslužbou, poté se obejde 7x daný kostel s ostatky světce uloženého v kostele, následně jsou vyměněny plátna, v němž jsou zabaleny ostatky. Ve městech bývají oslavy spíše uměřené. Církevní svátky mučedníků a světců se nazývají arabsky *mawlid* (Pargačová, 2016)

Na venkově jsou svátky poněkud radostnější. Většinou k nim patří několik kulturních prvků, které nemají s náboženskou tradicí mnoho společného. Největší účasti se těší Zesnutí Panny Marie 22. srpna v klášteře Dajr al-Muharraq, Dajr ad-Durunka a mawlid sv. Jiří, který je slaven po celé zemi 1. května. Mawlidy se na venkově většinou vyznačují bujnou zábavou a tancem. Věřící se ubytují na 3–5 dní poblíž kostela ve stanech, kde společně vaří a hovoří

mezi sebou. Koptové v dny svátků věří v zázraky alias zjevení světce. Zajímavé je, že svátků se hojně účastní i muslimové, nicméně má to svůj opodstatněný důvod. Muslimové totiž věří, že koptští kněží jsou blíže přírodě než muslimští duchovní a zároveň věří v zázračnou a uzdravující moc koptských světců. V průběhu svátků probíhají i exorcistické léčitelské praktiky, nicméně ty nemají nic společného s tím, co známe v Evropě. Duševně nemocní uléhají v kostele ke spánku za účelem inkubace snu, jehož prostřednictvím může světec vyléčit nemocného. Mawlidy jsou též ideální čas pro obřezání malých chlapců. Kromě toho se dětem různého stáří nechávají vytetovat křížky na vnitřní stranu levého zápěstí. Tento křížek dříve sloužil k rozeznání křesťanů a muslimů (Pargačová, 2016).

Co se týče křtu tak ten se vykonává ve 40. den po narození chlapce a u dívky v 80. den po narození. Dítě je třikrát ponořeno do vody, poté následuje myropomazání a následně je dítě pomazáno křížmo na 36 místech těla. Koptové používají tři eucharistické anafory: nejčastěji anaforu sv. Basila, během postu před Velikonocemi anaforu sv. Kyrila a ve svátek Narození Páně anaforu sv. Řehoře z Naziangu. Liturgický jazyk je kromě koptštiny také arabština. Bohoslužby trvají většinou až několik hodin (Pargačová, 2016).

Koptská pravoslavná církev navázala kontakt s římskokatolickou církví až v 70. letech 20. století, když se papež Šenúda III. setkal s papežem Pavlem VI. v roce 1973. Společně se dohodli na otevření diskuze nad teologickými otázkami (Coptic Church, 2017).

4. Stručné dějiny Egypta

Obecné dějiny Egypta nejsou mým primárním cílem a ani by nemohly být kvůli své obsáhlosti a zpracování. Nicméně pro pochopení kontextu Koptů v egyptských dějinách je nutné, alespoň nastínit nejdůležitější milníky a události egyptských dějin.

První zmínky o Egyptě se datují kolem 3 000 př. n. l., kdy faraon Meni sjednotil původně samostatné městské státy pod jednu vládu, každopádně základy této země přinesla neolitická revoluce před zhruba deseti tisíci lety. Jednotlivá období a chronologie Egypta je založena na panovnických dynastiích, ale datace jejich vlády je velmi obtížná zejména v raném Egyptě, kdy jednotlivá díla archeologů se dosti neshodují v dataci důležitých událostí (úmrtí panovníků, nástup nových atd.) (Bareš, 2009).

Starověký Egypt se nacházel na území dnešního Egypta a podle směru toku Nilu se dělil na Horní a Dolní Egypt. Kolem roku 3 500 př. n. l. existoval starověký Egypt jen v horní části Nilu, zhruba za tisíc let Egyptané rozšířili svůj vliv i na deltu Nilu.

Obr. 4 Přibližná mapa Egypta v dobách svého největšího územního rozmachu (15. stol. př.n.l.)

Zdroj: Andrei Nacu, 2011 Dostupné z:
<https://www.ancient.eu/image/538/map-of-the-new-kingdom-of-egypt-1450-bce/>

4.1. Pravěký Egypt

4.1.1. Paleolit (300 000 – 9 000 př. n. l.)

První lidé zcela jistě dorazili na území dnešního Egypta před zhruba 300 000 lety, jak dokládají kamenné nástroje (zejména pěstní klíny). Obyvatelé paleolitického Egypta byli převážně lovci a sběrači a vyskytovali se i na území Západní pouště (území západně od Nilu bylo zhruba před 50 000 lety travnatá savana a step), nicméně v obdobích sucha se obyvatelé přesunuli k Nilu (Bareš, 2009).

4.1.2. Neolit (9 000–5 000 př. n.l.)

Kolem přelomu 9. a 8. tisíciletí př. n. l. se Egypťané znovu vraceli do Západní pouště kvůli vlhkému období a žili kočovným způsobem, každopádně nástroje objevené zejména kolem oblasti Nabty z roku 7 000 př. n. l. svědčí o rozvoji zemědělské výroby. Kolem roku 5 000 př. n. l. přišla i domestikace zvířat. Kolem Nilu nebyly nalezeny žádné nástroje kvůli bahnu z Nilu (Bareš, 2009).

4.2. Starověký Egypt

4.2.1. Předdynastické období (5 300 – 3 000 př. n. l.)

V tomto období už můžeme pozorovat plně rozvinutou neolitickou revoluci, kdy obyvatelé tehdejšího Egypta chovali např. prasata, skot, ovce a další. Vyráběla se keramika či měděné nástroje a probíhal i dálkový obchod mezi Horním, Dolním Egyptem a Palestinou. Nejdůležitější oblast byla kolem Fajjúmské oázy (Bareš, 2009).

4.2.2. Archaické období a Stará říše (3 000 – 2 160 př. n. l.)

V archaické době byly položeny základy následující Staré říše, když legendární faraón Meni sjednotil tehdejší městské státy pod jednu vládu. Potřeba jednotné administrativy vedla k založení písma a zavedení jednotného kalendáře, kde rok měl 365 dní.

Stará říše sahala až k dnešnímu Asuánu. Faraoni byli uctíváni jako synové boha Re a měli neomezenou moc. Faraoni z této říše jsou také stavitelé nejznámějších a největších pyramid na světě: v Gíze (Cheopsova atd.) Stará říše se rozpadla kvůli vnitropolitickým problémům (Shaw, 2003).

4.2.3. Střední říše (2050–1650 př. n. l.)

Po zhruba stoletém konfliktu probíhajícími mezi místními správci jednotlivých území sjednotil Egypt Mentuhotep II., který je znám svojí stavbou Amonova chrámu v Karnaku. Pod jeho vládou Egypt znovu vzkvétal a jeho vláda položila základy následné 12. dynastie.

Faraonové 12. dynastie přesunuli svoje hlavní město poblíž Fajjúmské oázy do Memfidy. Za jejich vlády se poměrně změnila architektura královských hrobek, když místo jehlanových pyramid začali stavět terasové chrámy, které překrývaly hluboko vytesané hrobky ve skále. Později se ale znovu vrátili ke stavbám pyramid, nicméně už byly podstatně menší než pyramidy postavené za Staré říše. Hlavním božstvem byl bůh slunce Amon. Konec Střední říše přivodily časté vpády tzv. Hyksósů, kteří postupně oslabovali tehdejší faraóny, aby je později nahradili na příští sto dvacet let (Shaw, 2003).

4.2.4. Nová říše (1550–1069 př. n. l.)

Prvním vladařem nové říše se stal Ahmos I., kterému se podařilo v roce 1550 př. n. l. vyhnat Hyksósy po zhruba 30leté válce ze země. Ahmos I. se stal zároveň zakladatelem 18. dynastie, která se společně s 19. a 20. dynastií zasloužila o největší územní rozmach v dosavadních dějinách Egyptské říše. Říše si podmanila prakticky celou Núbii a na východě Egypta došli až k západnímu břehu Eufratu.

Za Nové říše prožíval Egypt neskutečný rozkvět. Z Núbie bylo po tunách dováženo zlato společně se slonovinou a neprobíhaly víceméně žádné větší vnitřní rozpory. Hlavním městem byly Théby, kde poblíž bylo postaveno Údolí králů, kam byli ukládáni zesnulí faraóni 18., 19. a 20. dynastie. Pro veřejnost nejznámějším faraónem tohoto údolí je Tutanchamon, který paradoxně nebyl pro dějiny Egyptské říše významný, každopádně díky jeho nevykradené hrobce se stal „nesmrtelným“. Mezi další významné vládcy můžeme jmenovat např. Hatšepsovet, Achnaton či Ramesse II. Rozpad Nové říše přivodily konflikty mezi kněžími Amona a faraóny, hospodářská krize (ztráta zlatých dolů v Núbii) a vzrůstající vliv Libyjských kmenů (Bareš, 2009).

4.2.5. Od rozpadu Nové říše po Ptolemaiovský Egypt (1069–30 př. n. l.)

Po Nové říši přišlo období roztržitého Egypta, kdy královský rod vládl na severu a kněží Amonovi na jihu. V tomto období Egyptská říše ztratila kontrolu nad Nubií, což sebou přineslo řadu problémů. Libyjské kmeny se mezitím čím dál více prosazovali a nakonec

nahradili 20. dynastii na severu a založili svojí 21. Libyjci tak získali zásadní vliv nad Egyptskou říší po zhruba dvě století. Následně na krátkou dobu ovládli Egypt Núbijci, nicméně Asyřané jejich nadvládu ukončili. Poté získali vládu nazpátek Egyptřané, kteří se snažili stabilizovat zemi a ubránit ji před rozrůstajícím vlivem Peršanů. To se jim, ale nepovedlo a Peršané udělali z Egypta svou satapii (specifická forma vazalství). Následně Egypt získal na několik desetiletí nezávislost, kterou ale přerušil vpád perského krále Dareia III. Vládu Peršanů ukončilo slavné tažení Alexandra Makedonského.

Alexandr Makedonský v Egyptě založil Alexandrii a než stihl udělat více, umírá na zápal plic v 32 letech. Na egyptský trůn nastoupil jeden z jeho generálů Ptolemaios I. Sotér. Za vlády Ptolemaiovců se Egypt znovu stal mocnou říší, nicméně během jejich vlády docházelo k velkým vzpourám kvůli vysokým daním. Během 1. století př. n. l. začal vliv Egypta slábnout a kontrolu nad Egyptem postupně přebíral Řím. Tehdejší panovnice Kleopatra si to uvědomovala, a proto měla milostný poměr nejprve s Juliem Caesarem a následně s Marcem Antoniem. Situace následně vygradovala v občanskou válku v Římě, kde rozhodla bitva u Actia v roce 31. př. n. l., kterou vyhrál Octavianus, později proslulý Augustus I. (Shaw, 2003).

4.2.6. Od Římu k Islámskému středověku (30 př. n. l. – 642 n. l.)

O rok později po bitvě u Actia se Kleopatra společně s Marcem Antoniem zabíjí a kompletní vládu nad Egyptem převezme Octavianus. Egypt, latinsky Aegyptus, byl v období římské nadvlády jednou z nejdůležitějších a nejbohatších římských provincií, zejména díky úrodnosti v deltě Nilu. Obilí z této oblasti živilo Řím po několik staletí, a kromě toho byl Egypt zároveň důležitým dodavatelem exotického zboží.

Řím provozoval vcelku podobný typ vlády, jako provozovali Ptolemaiovcí, a proto v Egyptě vznikalo velké množství vzpour, které byly většinou krvavě potlačeny, nicméně i tak přišla určitá změna. Vzpoury nebyly už jen ekonomického či nacionalistického charakteru, ale byly charakteru náboženského. Během 1. a 2. století našeho letopočtu proběhlo několik židovských povstání, které téměř vedly k zániku židovské komunity v Egyptě. Samozřejmě Římu kromě Židů vadila i další nově vznikající náboženská skupina, křesťané. Pronásledování křesťanů probíhalo za vlády několika císařů, přičemž poslední proběhlo za císaře Diokleciána v roce 302. Během 3. století se v Egyptě též postupně etablovala koptská církev, která dokonce první den svého kalendáře datuje podle nástupu císaře Diokleciána na trůn, tedy 29. srpna 284. Pronásledování křesťanů ukončil Konstantin Veliký ediktem Milánským v roce 313.

Po vydání ediktu Milánského získala významné postavení v zemi Koptská církev, kdy velkou moc měl zejména alexandrijský patriarcha, který disponoval prakticky stejnou mocí jako římscí místodržící. Nicméně ale i tak během 4. a 5. století probíhaly vzpoury, které byly též jako v předchozím období krvavě potlačeny. Důležitým milníkem byl Chalkedonský koncil v roce 451, který měl vyřešit spory mezi konstantinopolskými patriarchy a alexandrijskými patriarchy. Na koncilu se diskutovalo o sporech v počtu podstat Krista, kdy alexandrijští uznávali jednu, a to božskou a konstantinopolští uznávali dvojí, tedy božskou a lidskou. Koncil žádné výsledky nepřinesl a koptskou církev prakticky odštěpil do 20. století od křesťanského světa na západě. Během 7. století poté přišel vpád Peršanů, kteří zemi těžce zpustošili a Egypt, respektive Byzanc, se neměl šanci ubránit následnému vpádu Arabů, kteří celý Egypt ovládli v roce 642 (Bareš, 2009).

4.3. Středověký Egypt

4.3.1. Vláda Umajjovců (661–750)

Příchod arabských dobyvatelů do Egypta přinesl mnoho společenských změn zejména v ekonomice. Sami Arabové byli kočovný národ, což sebou přinášelo řadu problémů v udržování si moci nad nově dobytým územím. Tento problém Arabové vyřešili zakládáním tzv. misrů, což byly pevnosti, kde se shromažďovali Arabové. Arabové se zde nesměli věnovat zemědělství a museli být kdykoli připraveni vyjet na další expanzi, nebo potlačit případnou vzpuru. V Egyptě se tento misr jmenoval Fustát a stál poblíž dnešní Káhiry. Na konci 7. století zde bylo až 40 tisíc bojovníků. Arabové nezasahovali do úřednické vlády a všechny výběrové a další úřednické povinnosti nechali na domorodých obyvatelích, tedy na Koptech. Samotní Egyptané poté museli odvádět poplatky za svoji půdu tzv. „charádž“ a „džizju“, což byla daň vypočítaná na jednu hlavu. Chudí a mniši daň neplatili. Arabové prosazovali náboženskou toleranci, každopádně to nemělo co dělat s nějakou dobrosrdečností. Byl proto reálný důvod, jelikož „džizju“ a „charádž“ (muslimové platili jen „desátek“ (desetina roční úrody)) muslimové nemuseli platit, tudíž se zvyšující islamizací se příjmy z dobytého území snižovaly (Bareš, 2009).

Po smrti Mohameda přišly spory o nástupnictví, z kterých vyšel jako vítěz v roce 665 Mu'ávija I., který se tak stal zakladatelem dynastie Umajjovců. Za jeho vlády byla situace v chalífátu poměrně klidná, nicméně po jeho smrti nastaly znovu spory o trůn už mezi rozdělenými muslimy, šíity a sunnity. Tuto válku nakonec vyhrál v roce 684 bratranec

Mu'ávija I. Když v příštím roce zemřel, nahradil ho jeho syn Abdulmalik, který chalífátu vládl dlouhých 20 let. Za tuto dobu se mu podařilo stabilizovat stát zavedením jedné měny a jednoho úředního jazyka, tedy arabštiny. Pro Egypt to ještě neznamenal okamžitou islamizaci či arabizaci, každopádně v následujících desetiletích, zejména díky výhodnosti být muslim, tento proces nabíral na obrátkách.

Konec Umajjovců zapříčinilo hlavně postupné usazování Arabů a s ním spojené snížení počtu nemuslimů. K těmto příčinám se ještě přidaly časté vpády Turkických kmenů putujících od Kaspického moře. Umajjovci postupně ztratili podporu arabských bojovníků a byli pozabíjeni. Umajjovce nahradili následovníci Mohamedova strýce Abbáse, Abbásovcí (Tauer, 1984).

4.3.2. Abbásovcí a „nezávislost“ Egypta (750–906)

Po svržení dynastie Umajjovců se žádná velká změna nekonala, ba naopak prohlubovaly se problémy, které byly už za Umajjovců. V Egyptě se bouřilo koptské obyvatelstvo proti vysokým daním. Největší povstání dokonce trvalo dlouhých 13 let a vyžádalo si spoustu životů i na arabské straně. Problém nastával i v armádě, kdy většina chalífů si už nemohla být jistá loajalností svých bojovníků, a proto začala nakupovat otroky z mimoarabských zemí, kteří by vykonávali rozkazy bez ohledu na jejich brutalitu či nesplnitelnost. Tito otroci se nazývali „mamlúci“. Po splnění své vojenské služby dostali svobodu a byli dosazeni do různých úřadů podle svých schopností. Kromě vojenského aparátu se změnila také správa země, když kmenové vůdce postupně nahrazoval složitý byrokratický aparát.

Už od začátku vlády Abbásovců se jejich chalífát postupně rozpadal a již v 8. století se od chalífátu odpojila Córdoba, kterou v krátkém sledu následovaly provincie v Severní Africe. Egypt zůstal chalífátu věrný. O „nezávislost“ Egypta se postaral Abú' l-Abbás Ahmad ibn Túlún. Ten byl poslán jako věrný sluha chalífátu do Egypta, přesněji do Fufátu, jako nový místodržitel. Tento místodržící, jehož otec byl mamlúk, si postupně Egypt podmaňoval až se stal jeho neoficiálním vládařem. Tento status vydržel i jeho synovi, ale jeho vnuk už vládu nad Egyptem neudržel (Bareš, 2009).

4.3.3. Pád Abbásovců, vláda šiitských muslimů a Ajjúbovcí (906–1250)

Abbásovcům se v 10. století stejně jako v 9. chalífát rozpadal pod rukama, čehož využilo několik zemí, nicméně Egypt zůstal dlouho věrnou provincií. Tento stav se snažil dlouhá

desetiletí změnit mocný stát na západě, který vyznával šíitskou víru. Tomuto státu vládli tzv. Fátimovci. Zhruba po půl století krvavých bojů nakonec v roce 969 Egypt podlehl (Al-Khayat, 2015). Hned při nástupu vlády Fátimovců bylo rozhodnuto o postavení nového hlavního města, Al-Qáhiry (dnešní Káhira).

Za vlády Fátimovců došlo ke kulturnímu i hospodářskému vzestupu Egypta a byla postavena například Zářící mešita, která je západním světem považována za „Vatikán islámu“ (Ambrosová, 1999, s. 89). Nejznámějšími vládci se stali al-Azír, který proslul svou tolerancí k nemuslimům a celkově vůči veškerému obyvatelstvu a poté jeho syn al-Mansúr, který byl protikladem svého otce, když se snažil o vyhnání nemuslimů ze země a vydával nesmyslné zákazy.

Konec dynastie Fátimovců přinesl prakticky už konec 11. století, kdy přišlo několik ničivých nilských záplav a ze severu se začaly tlačit Turkické kmeny, kteří jako sunnitě dokonce vyhlásily šíitům svatou válku, a kromě toho přibyli noví nepřátelé v podobě křižáků, kterým se povedlo v roce 1089 dobýt Jeruzalém a o necelé století už byli u bran Káhiry. Zoufalí Fátimovci požádali o pomoc sunnitské Turky, kteří sice křižáky vyhnali, ale v Egyptě už zůstali a jeden z jejich generálů, jehož jméno bylo Saladin (Ajjúb), Fátimovce sesadil (Bareš, 2009).

Saladin společně s jeho nástupci se snažil během své vlády vypořádat s křižáky, což se mu dařilo a postupně obsazoval území křižáků až je donutil k nedlouho trvajícím míru (Lunde, 2004, s. 64). Bohužel pro Ajjúbovce mír nevydržel a prohra proti šesté křížové výpravě je oslabila. Ajjúbovce po necelých 80 letech vlády sesadili jejich „věrní“ mamlúci.

4.3.4. Vláda mamlúků bez Turků a s Turky (1250–1811)

Vzestup mamlúků můžeme datovat do období sedmé křížové výpravy, kdy mamlúci prakticky sami odrazili křižáky, čímž získali velkou moc nad Egyptem. Tato moc jim následně umožnila založit si svůj sultanát, kam jmenovali prvního mamlúckého sultána v dějinách Egypta, Ajbaka.

Na začátku vlády se mamlúckí sultáni, zejména Bajbars I. (1260–1277) a Kalá'ún I. (1279–1290), museli vypořádat s křižáky a s novou hrozbou, Mongoly. Křižáci po šesté křížové výpravě nabyli významné území v Palestině a v Sýrii a představovali poměrně velkou hrozbu. Tu během několika let zažehnal Bajbars I. a křižáky nadobro vyhnal. Mongolové byla ještě větší hrozba. V roce 1258 srovnali se zemí hlavní město chalífátu Bagdád a dále postupovali směrem na západ. Rozhodující bitva přišla u Ain Džálútu, kde Bajbars Mongoly porazil. Se

zničením Bagdádu se hlavní město přesunulo do al-Qáhiry, čímž mamlúci získali ještě větší moc (Bareš, 2009).

Jejich vláda byla založená na vojenské síle, která často potlačovala nepokoje obyvatel, každopádně během jejich působení Egypt vzkvétal díky benefitům obchodu s Dálným Východem. Co se týče Koptů, tak proti nim byly zákazy ještě zpřísněny, čímž chtěli mamlúci dokázat, že jsou „strážci“ islámu. Nicméně i přesto zůstávali Koptové v těch nejvyšších úřadech, ale ani to nezabránilo v silné arabizaci, která ve 12. (13.) století zapříčinila zánik koptštiny jako prostředek denní komunikace a koptština zůstala až do dneška jen jako jazyk liturgický (Rumpl, 2016, s. 15).

Konec nadvlády mamlúků už bylo možné vytušit v 15. století, které bylo charakteristické častými morovými vlnami, které přivodily pokles vojska i obyvatel, ale i přesto mamlúkové dokázali dlouho odolávat tlaku Osmanské říše. Kromě toho částečně ztratili vliv na obchod s Indií, když Vasco de Gama v roce 1498 objevil jinou cestu do Indie. Slabý Egypt nakonec podlehl Osmanské říši v roce 1517, která z něj udělala svoji provincii (Pargačová, 2009).

Po převzetí moci Turky se ve výsledku, co se týče vládnoucí elity, nic moc nezměnilo. U vlády zůstali mamlúci, ale už jako vazalové Osmanské říše. Turci v Egyptě nechali janičáře, kteří kontrolovali činnost mamlúků a měli zároveň kontrolu nad státní pokladnou. Nový zákoník, který Turci vytvořili, též neměl nějaký větší vliv na fungování státu. Egypt posílal každoročně určitou část peněz, která se postupem času měnila podle situace v říši. Každopádně co se změnilo bylo postavení Egypta. Egypt byl už nespočet století považován za jednu z nejdůležitějších zemí islámského světa a za suverénní vlády mamlúků byl centrem islámu. Za Osmanské říše Egypt tento status ztratil a stával se periferií celé říše, jelikož území nepotřebovalo ochranu před křesťanskými nepřáteli a nevytvářelo žádnou atraktivní oblast pro možnou budoucí expanzi (Bareš, 2009).

Přelom 18. a 19. století znamenal pro mamlúky definitivní konec. Nejdříve roku 1798 se v Egyptě vylodil Napoleon Bonaparte, který byl sice nakonec poražen, ale jenom s přispěním pomoci anglicko-osmanských vojsk, které v roce 1801 Egypt obsadily. Poté během deseti let postupně přebíral moc v Egyptě generál osmanské armády Muhammad Alí, který v roce 1811 dal nechat zavraždit elity mamlúků, čímž stabilizoval poměry ve vládě a stal se jediným vladařem Egypta (Bareš, 2009).

4.4. Novověký Egypt

4.4.1. Dynastie Muhammada Alího a britská nadvláda (1811–1922)

Muhammad Alí je považován za „zakladatele moderního Egypta“ a tento titul je přidělen právem. Alího reformy vedly nepochybně k modernizaci a všeobecnému pokroku Egypta. Rozdrtil feudální systém mamlúků, čímž zničil všechny přežitky středověku. Úspěšný byl rozvoj infrastruktury, obchodu, průmyslu i vzdělanosti, kromě toho v Egyptě byla všeobecná bezpečnost a postupně se centralizovala vláda do Káhiry. Egypt se také začal stávat státem národním, když probíhala ve velkém míře egyptizace státní byrokracie. Alí se zároveň snažil směřovat svůj obchod na západní svět, tedy na Evropu a postupně se odděloval od Osmanské říše, které platil, jakožto „vazal“, zhruba 3 % svého státního rozpočtu. Došlo i k modernizaci armády, která se stávala objektem, kterého je třeba se obávat. Důkazem toho může být osmanko-egyptský konflikt v letech 1831–1833, kdy Egyptu se povedlo porazit Osmanskou říši, a dokonce ji donutit k tomu, aby požádala o pomoc svého úhlavního nepřítele Rusko. Evropské mocnosti, zejména Anglie, nakonec donutily vojenskou intervencí Alího ke snížení stavu jeho armády (Gombár, 1995, s. 242–246).

Po konfliktu s evropskými mocnostmi se Egypt podřídil Osmanské říši a začal platit vysoký roční tribut. Vytvořily se zároveň nové obchodní podmínky, které byly pro Egypt nevýhodné. Od vojenského zásahu Egypt slábl a po fiasku s názvem Suezský průplav se Egypt pomalu, ale jistě stával jakousi polokolonií evropských mocností. Stále větší vliv zahraničních mocností, zejména Anglie, nakonec vyvolal na začátku 80. let 19. století v Egyptě národní povstání, které trvalo necelý půlrok. Anglie Egypt na hlavu porazila a Egypt se stal její neoficiální kolonií. Anglie si tím zajistila důležitý Suezský průplav. Během nadvlády Británie se Egypt dostával z hospodářské krize a jeho výdělky byly mnohem vyšší než za vlády dynastie Alího, ale čisté zisky neviditelně pluly do Británie a dalších koloniálních velmocí, což z Egypta dělalo typický koloniální stát. Británie se v Egyptě zaměřila zejména na reformy v zemědělství a z Egypta se stala bavlnová velmoc, která obstarávala až 1/3 britské spotřeby. Ve finanční správě byli jmenováni koptští představitelé (Bareš, 2009).

Během 1. světové války byl Egypt prohlášen protektorátem, čímž Británie přerušila poslední zbytky vazeb na Osmanskou říši. Egypt se stal strategickým územím Británie odkud podnikala výpady proti Turkům. Kromě toho Britové zatížili egyptské obyvatelstvo nucenými pracemi, které stály mnoho lidských životů (Gombár, 1999, s. 384).

Konec protektorátu a nadvlády Britů přineslo revoluční hnutí, v jejímž čele stála strana Wafd. Tato strana byla podporována celým obyvatelstvem Egypta, přičemž materiální základnu měla v bohatých velkostatkářích. Postupný tlak ze strany Wafd dospěl až k formální nezávislosti Egypta 15. března 1922, kdy Egypt se stal konstituční monarchií.

4.5. 20. a 21. století

4.5.1. „Nezávislé“ Egyptské království (1922–1952)

Po vyhlášení nezávislosti přišel úkol v podobě tvorby nové ústavy. Tohoto úkolu se i přes nelibost nově vzniklé strany lidu Wafdu zhostila komise zvolená králem. Po několika neúspěšných pokusech ústavu vytvořil Ibrahím Paša. Tento palácový politik musel řešit obtížnou situaci, protože jestli měla být ústava přijatelná, musel najít kompromis mezi třemi mocenskými stranami. První byli Britové, kteří si chtěli ponechat vedení v armádě, ale hlavně chtěli mít kontrolu nad Súdánem a Suezským průplavem. Druhá strana byl král Fuad I. a skupina elit okolo něj, tato strana chtěla mít co největší pravomoci pro krále. Třetí strana byla politická strana Wafd, jejímž vůdcem byl Sa'd Zaghlúl Paša, který momentálně přebýval ve vyhnanství na Gibraltaru. Wafd chtěla absolutní nezávislost a „Jednotu Nilského údolí“. Tyto tři strany tvořily po celých třicet let „Trojúhelník politické moci“ (Bareš, 2009).

Ústava byla vyhlášena 19. března 1923 a zaručovala parlamentní demokracii. Parlament měl dvě komory, poslaneckou sněmovnu a senát, přičemž 2/5 senátu jmenoval král. Problémem ústavy byly zejména velké pravomoci krále, který mohl libovolně rozpouštět parlament, čehož v budoucnu využil několikrát. Egypt se vydáním ústavy stal konstituční monarchií. První volby proběhly na etapy v září 1923 a 12. ledna 1924. Skončili drtivým vítězstvím Wafd, která získala 195 mandátů z celkového počtu 214. Zághlúl, který se mezitím vrátil z vyhnanství, tak mohl sestavovat novou vládu čistě jen z členů Wafd. Vládu sestavil 28. ledna 1924 a započal tím první wafdistickou vládu. Wafd bohužel neměla žádný vnitropolitický program, a proto nebyla schopna řešit ani vnitrostátní problémy. Wafd se proto soustředila na zahraniční politiku, tudíž na dva cíle, čímž byla „Jednota Nilského údolí“ a egyptská armáda, které veleli Britové. Britové o tom nechtěli ani slyšet a vystupňovali tlak, který vede k rezignaci wafdistické vlády. V roce 1925 volby znovu vyhrává Wafd a proběhne podobný cyklus jako proběhl v předchozích letech. Po smrti Zaghlúla v srpnu roku 1927 ztrácí Wafd silnou osobnost, kterou už nikdo nenahradí. Wafd tak postupně ztrácí na síle a ve třicátých letech se dostane k moci král a jeho dvorní politikové (Bareš, 2009).

30. léta v Egyptě se nesli v duchu doznívající celosvětové hospodářské krize a jako v Evropě i zde získával na popularitě fašismus. V tomto duchu vzniknou dvě strany, Muslimské bratrstvo a Mladoegypt'ané. Politika Wafdu se ve třicátých letech prakticky nezměnila a strana stále tlačila na Brity, což přineslo ovoce v podobě britsko-egyptské smlouvy v roce 1936. V téže samém roce se po smrti svého otce Fuada I. na trůn dostává mladý a populární král Fárúq I.

Během Druhé světové války zastává Egypt profašistický postoj a odmítá vyhlásit válku členům Osy. Vládu má na starosti Wafd, která je probritská a během své vlády se snaží získat popularitu. Po válce se dostává do popředí Muslimské bratrstvo, které nyní má už přes půl miliónu členů. Tato nábožensko-politická strana, která prosazuje ideu panislámismu a islámského fundamentalismu, je silně protibritská a žádá jako její předchůdce Wafd Jednotu Nílského údolí. K vyhocení celé situaci došlo po několika teroristických akcích organizovaných Muslimským bratrstvem v letech 1947–48. Tehdejší předseda vlády Nuqráší Paša se rozhodl pro rozpuštění Muslimského bratrstva a konfiskaci jeho majetku. O tři týdny později byl předseda zastřelen. Egyptská vláda se rozhodla pomstít a nechala zavraždit vůdce Muslimského bratrstva Hasana al-Banná. Ke krizi celé monarchii přispěla i porážka v Palestinské válce, která proběhla v letech 1948–1949 (Bareš, 2009).

K uklidnění poměrů nepomohlo ani zrušení Konstantinopolské smlouvy z roku 1888, čímž se Egypt měl stát zcela nezávislým státem, nicméně Britové i nadále zůstávali na egyptském území. V lednu 1952 proběhly velké nepokoje v Káhiře, které byly sice potlačeny, ale už o půl roku později proběhl převrat „Svobodných důstojníků“. Vůdčími postavami převratu byl generál Muhammad Nadžíb a plukovník Gamál Abd an-Násir. Král Fárúq I. odstoupil ve prospěch svého syna, nicméně to Svobodným důstojníkům nestačilo a ti o rok později vyhlásili Egyptskou arabskou republiku.

4.5.2. Vláda Gámala Násira (1953–1970)

„Svobodní důstojníci“ krátce po červencové revoluci založili Radu revolučního velení. Během prvních dvou let se Revolučnímu velení podařilo zdiskreditovat dlouho vládnoucí stranu Wafd a společně s ní všechny politické strany. Dále se jim podařilo zbavit monarchie, když vyhnali krále Fárúqa I. Následně probíhaly boje o moc ve vládě, kde na jedné straně stál velmi populární generál Nadžíb a na druhé straně stál plukovník Násir. Z těchto mocenských bojů nakonec vyšel vítězně v roce 1954 Násir, který se tak stal jediným mužem, který rozhodoval o budoucnosti Egypta až do jeho smrti v roce 1970.

Speciální postavení v politické životě Egypta mělo Muslimské bratrstvo, které mělo status nepolitické strany. Proto bratrstvo nebylo zrušeno společně s ostatními stranami a nadále se angažovalo v politice. Tomu dal přítrž samotný Násir, když 14. ledna 1954 vydal dekret o rozpuštění Muslimského bratrstva se zdůvodněním, že se jedná o politickou stranu. V té době ještě velmi vlivný Nádžib se Muslimského bratrstva zastal. Celá situace vy eskalovala až v neúspěšný atentát 26. října 1954 na Násira. Muslimské bratrstvo se touto akcí samo zdiskreditovalo (Britannica, 2019).

Dalším triumfem Násira bylo konečné vyřešení britské „okupace“. To se mu povedlo v roce 1954, každopádně úplným vyhnáním bylo až politické vítězství po Suezské krizi v roce 1956, kdy se Suezský kanál stal majetkem státu. Egypt po Suezské krizi inklinoval k SSSR, jelikož díky němu se stal vítězem v Suezské krizi. V 60. letech Násir propagoval sociální politiku. Násir byl zastáncem panarabské republiky, která měla existovat od Atlantského oceánu až po Perský záliv. Tato snaha se na malou chvíli setkala s úspěchem, když v roce 1958 byla vytvořena Spojená arabská republika, kterou tvořil Egypt a Sýrie. Spojená arabská republika se rozpadla za tři roky, když z ní vystoupila Sýrie (Jankowski, 2002, s. 138).

Posledním velkou událostí za Násirovy vlády byla Šestidenní válka, která proběhla 5.–10. června 1967. Egypt, který získal po Suezské krizi status arabské velmoci, byl jmenován do čela arabských zemí a s velkým sebevědomím se Násir domníval, že dokáže Izrael porazit. Násir nakonec čelil realitě, kdy byl během šesti dnů na hlavu poražen kvůli tajné rozvědce Izraele a také kvůli amatérskému způsobu, s kterým se egyptské vojsko postavilo proti Izraeli (New York Times, 2008). Egypt tím ztratil pozici hlavního arabského státu a Násir podal demisi. Jeho demise nebyla přijata, ale i tak se jeho oblíbenost snížila. Zemřel na infarkt 28. září 1970. Tři měsíce po jeho smrti byla dokončena přehrada v Asuánu, která zajistila zvýšení zemědělské produkce.

4.5.3. Sádátovský Egypt (1970–1981)

Po smrti prezidenta Násira přebírá prezidentskou funkci viceprezident Anwar as-Sádát. Se Sádátem se do budoucna nepočítalo a mělo se jednat pouze o dočasnou hlavu státu, jelikož podle tehdejšího vedení neměl přirozenou autoritu a byl považován za slabou osobu (Bareš, 2009). Toto tvrzení se ukázalo jako nepravdivé. 15. října 1970 se Sádát stává oficiálně prezidentem a o rok později vydává novou ústavu, která zaručuje velké pravomoci prezidenta a důležitou roli islámu.

Sádát se už na začátku své vlády odkláněl od SSSR, což nejdříve prokázal v červenci 1971, když pomohl zastavit komunistický puč v Súdánu a poté o rok později vypovězením sovětských vojsk a poradců z Egypta. Jeho začátky se zároveň nesly v duchu příprav na budoucí válku s Izraelem. Válka proběhla v říjnu roku 1973 a v Egyptě je nazývána „Válkou v měsíci ramadán“. K velkému překvapení všech byl Egypt na začátku války úspěšný, když Izrael Egypt hrubě podcenil. Egypt též jako Izrael nečekal, že bude tak úspěšný a neměl další plány, jak postupovat. Toho využil Izrael a Egypt nakonec vytlačil nazpátek (Bareš, 2009).

Po válce se stal Egypt proamerický a Sádát silně prosazoval mír s Izraelem. Sádát touto mírovou iniciativou dokázal získat část území ztraceného během Šestidenní války a splnil tím svůj cíl. Sádát ale i přes konec války pokračoval s mírovou iniciativou, a dokonce navštívil v listopadu 1977 Jeruzalém. Touto politikou si Sádát sice získal USA, avšak poštval si proti sobě Ligu Arabských národů, která nakonec Egypt vyloučila (New York Times, 1981).

Co se týče vnitropolitické situace, tak tam se Sádátovi už tolik nedařilo. Problémy způsobovaly zejména nově vznikající islamistické extremistické skupiny, které se sice dařilo dlouho potlačovat, ale postupně nabíraly na síle. Extremistům nestačila ani úprava ústavy, která určila právo šaría jako hlavní zdroj legislativy a 6. října 1981 provedli radikálové úspěšný atentát na Sádáta. Na jeho místo nastoupil Muhammad Husní Mubárak.

4.5.4. Egypt prezidenta Mubáraka (1981–2011)

Jako Sádát tak i Mubárak se musel vypořádat s předsudky vůči své osobě. Egyptané ho považovali za pomalého, dokonce hloupého (Bareš, 2009). To byl samozřejmě omyl a v jeho „pomalých“ krocích můžeme spatřovat politické mistrovství. Úřad prezidenta držel necelých 30 let, během nichž přežil šest neúspěšných atentátů. Kromě toho se mu podařilo vytvořit svůj kult osobnosti. Mubárakovým pilířem moci se stali „technokrati“ (armáda) a „Politická skupina“ (Členové egyptského parlamentu).

Mubáraka po převzetí prezidentské funkce čekaly tři velké úkoly, vyvedení Egypta z izolace, zbavení se narůstající zadluženosti a zkracení islámského fundamentalismu a extrémismu.

Vyvedení Egypta z izolace bylo zařízeno obnovou vztahů se SSSR a následné podpoře členů Ligy Arabských států, které nakonec Egypt přivítaly jako staronového člena v květnu 1989. Zadluženost byla způsobena strmým nárůstem obyvatelstva, které bylo potřeba nějak uživit. Egypt také trpěl půjčkami minulých vlád. Tuto krizi se povedlo Mubárakovi zajistit v účasti na operaci Pouštní štít v letech 1990–91. Díky této válce proti Iráku byl Egyptu odpuštěn dluh ve

výši 20 miliard dolarů (The Economist, 1999). Po 11. zářím se Egypt vyjádřil proti teroristům, nicméně kritizoval USA v roce 2003 za snahu o sesazení Husajna. Mubárak se zároveň snažil vyřešit nekonečný Izraelsko-palestinský konflikt. Od roku 2005 USA tlačilo na demokratizaci Mubárakského režimu (Bareš, 2009).

Během Mubárakovy vlády byli nadále velkým problémem islamističtí extrémisté, kteří byli stejně jako za Sádáta pronásledováni a následně zatýkáni nebo popraveni. Mubárakovi se tyto teroristické živly bohužel nepodařilo zkrotit a v 90. letech začali extrémisté mířit útoky na cizince, respektive na turisty. Nejznámějším teroristickým činem je Luxorský masakr, při němž zemřelo 62 lidí (Napoli, 1998). Teroristickými útoky na turisty ztratili extrémisté podporu u egyptského obyvatelstva, jelikož velká část z nich se turismem živila. Společně s extrémisty bylo odsuzované i Muslimské bratrstvo, které těžilo z liberalizace vlády, která umožnila návrat do politiky. Mubárak na to reagoval častými represemi a stranu prakticky zakázal, když vydal zákaz náboženských stran. Represe pokračovali až do 21. století, kdy jim vláda v roce 2005 umožnila účast na volbách, Muslimské bratrstvo získalo 88 mandátů (Bareš, 2009).

Konec Mubárakovy vlády přineslo Arabské jaro roku 2011, které vyústilo v demisi prezidenta. Vlády se následně ujala armáda, která předala vládu prezidentu Mursímu, který u vlády vydržel jen jeden rok, než byla znovu sesazena armádou. Od roku 2014 je u vlády prezident Sísí.

5. Koexistence Koptů s muslimy

5.1. Do začátku éry Mubáraka

Nejstarší písemné křesťanské dokumenty na území dnešního Egypta jsou datovány mezi 2–3. století n. l. Je to např. papyrus P. Rylands Gr 457, nalezený v okolí Fajjúmu, obsahující dvě části Janova evangelia.

Bible byla překládána z řečtiny už během 2.–4. století a objevuje se standardizovaný kanonický překlad Bible do sa'ídského dialektu. Do konce 9. století byla Bible přeložena do oficiálního jazyka koptské církve – bohajrský dialekt. Koptská Bible vychází z několika zdrojů, ze Septuaginty (překlad Starého zákona do řečtiny), z arabské verze nikájských kánonů a ze sbírky kánonů připisovaných sv. Basilovi (Pargačová, 2016).

Křesťanství v Egyptě se uchytilo už během 1. století n. l., což dokazuje zmínka o alexandrijském židu Apollovi, který: „ *dovedl přesvědčivě vykládat svaté Písmo. Byl už poučen o cestě Páně, mluvil s velikým nadšením a učil přesně o Ježíšovi, ale znal jenom křest Janův.*“ (Girggs, 2000, s. 16–17). Rychlé šíření křesťanství v Egyptě bylo zapříčiněno tíživou hospodářskou i sociální situací domorodého obyvatelstva, které bylo stavěno pod Řeky a Římány. V jistém slova smyslu bychom mohli říci, že křesťanství se stalo náboženstvím národním, jelikož ho právě během následujících století přebíralo převážně egyptské obyvatelstvo. Dalším důvodem mohly být příjmy pohanských chrámů, které byly postupem času omezeny, a proto ztrácely vliv. Křesťanství nicméně nezískávalo věřící jen od polyteistických náboženství, ale též od judaismu.

Pronásledování křesťanů probíhalo za vlády několika císařů, přičemž poslední proběhlo za císaře Diokleciána v roce 302. Během 3. století se v Egyptě také postupně etablovala koptská církev, která dokonce první den svého kalendáře datuje podle nástupu císaře Diokleciána na trůn, tedy 29. srpna 284. Pronásledování křesťanů ukončil Konstantin Veliký ediktem Milánským v roce 313.

Po zhruba dvou stoletích od založení Koptské církve biskupem Démétriose (190–233) se egyptští křesťané rozešli s křesťany z Byzance na Chalkedonském koncilu v roce 451 n. l., který rozhodoval o christologickém dogmatu. Je třeba si uvědomit, že egyptští křesťané se například od byzantských neodlišovali pouze chápáním božské podstaty, ale odlišovali se

poměrně rozdílnými kulturami, což souviselo i s geografickou polohou Egypta. Vzešlo z toho, že Koptská církev je monofyzitská neboli Krista uznává pouze jako jednu božskou entitu, a ne jako dvě různé entity. Nejspíše Koptům ale nešlo o teologické teorie, ale spíše o podstatu šíření slova božího, což dokládá kázání někdejšího koptského papeže Šenúda III. (1923–2012): „*Svatý Makarios Veliký hájil ortodoxní víru proti ariánům a byl vyhnán na ostrov Filé u Asuánu. A byl schopen obrátit celý ostrov na křesťanskou víru. Jak? Byl to snad teolog jako Athanasios? Ne, vůbec nebyl teologem, byl to muž Boží. Vyhnal démona z těla dcery pohanského kněze a ta pak uvěřila v Krista a pak i ten kněz uvěřil a po něm uvěřil celý ostrov. Takto se šířilo křesťanství – prostřednictvím mužů Božích, a ne prostřednictvím filosofických, racionálních disputací...*“ Takřka by se to dalo shrnout tak, že Egyptané oproti Řekům v 5. století postrádali abstraktní myšlení a nejspíše se nezabývali teorií. Vůbec jejich každodenní život se lišil. Tudíž se stavěli proti západu, protichalkedonsky (Pargačová, 2016).

Ještě větší odloučenost a izolaci od západu přinesl vpád Arabů v 7. století. Arabové byli pro hodně Koptů osvoboditelé, což dokládá například výrok koptského kronikáře Jana z Nikiú: „*Všichni lidé říkali, že islám zvítězil kvůli tyranii císaře Hérakleita a tomu, že Kýros utlačoval stoupence ortodoxní víry – kvůli tomu byla zničena Byzanc a muslimové ovládli Egypt*“. Arabové později na koptském území tvořili vládnoucí vrstvu a Koptové museli platit Arabům tzv. charádž a „džizju“, což byla daň z výnosu, nicméně si mohli zachovat svoji víru a byla zachována i tehdejší církev a její kláštery (musely též odvádět daň). Křesťané dokonce podléhali svým církevním soudům (Pargačová, 2016).

Jistá forma perzekuce už začala během první poloviny 8. století, když byl vydán zákaz křesťanských ikon a zákaz výzdoby kostelů drahými kameny. Každopádně i přes tuto částečnou perzekuci zůstávali Koptové v úřadech spravující finance. V 9. století došlo k velké konverzi křesťanů k islámu, čímž si křesťané slibovali zlepšení ekonomické situace. V této době se Koptové v Egyptě začali stávat menšinou. 10. století bylo ve znamení zlepšení pozic Koptů, kteří měli nyní velmi podobná práva jako muslimové a stali se elitou Egypta, nicméně přelom tisíciletí přinesl jedny z největších perzekucí, zejména za vlády chatimského chalífy al-Hakíma bi-amr Alláh (996–1021). Tyto perzekuce přetrvávaly i během křížových výprav a následně za vlády mamlúckých sultánů. Tento průběh donutil spoustu Koptů ve 14. století ke konverzi k islámu. Změna nenastala ani za vlády Osmanů, kteří na nemuslimské obyvatelstvo ukládali

stále větší daně, které pro mnoho Koptů skončilo až otroctvím³. Důležitým spojovacím bodem koptské kultury se staly kláštery, které pomáhaly Koptům s finanční situací a uchovávaly tradiční zvyky křesťanských Egyptanů (Pargačová, 2009).

Zesílení perzekuce Koptů proběhlo po Napoleonově tažení, který i přes svoji protikřesťanskou politiku byl muslimy brán jako spojenec Koptů. Muslimové po odchodu Francouzů ničili kostely, obchody atd. koptského obyvatelstva. První výrazné zlepšení přineslo až převzetím moci Muhammadem Alím, který prosazoval myšlenku jednotného národa. Alí Kopty dosazoval do finanční správy a díky své pozemkové reformě zlepšil socio-ekonomické postavení Koptů. Přibližně v této době probíhaly první reformy Koptské církve, která si začala uvědomovat velký problém v podobě negramotnosti svých věřících⁴.

V období britské okupace se Koptové snažili připojit k muslimům během národních povstáních, což se nejvíce ukázalo po První světové válce, když i podle některých muslimů probíhalo největší „semknutí“ křesťanů a muslimů. Když vzniklo Egyptské království Koptové si slibovali rovnoprávnost s muslimy, což jim teoreticky měla zaručit nová ústava. V praxi to bohužel nefungovalo a Koptové byli nadále znevýhodňováni. Změnu nepřineslo ani národní hnutí faraonismu, kdy se začala prosazovat myšlenka, že Egyptané jsou všichni Koptové. To posílilo národní sebevědomí Koptů, ale reálně žádné změny nepřišly. Problémem pro Kopty bylo i zvětšující se hnutí Muslimského bratrstva, které vůči Koptům vystupovalo velmi agresivně. Celá tato situace se vystupňovala v roce 1952, když příslušníci Muslimského bratrstva vypálili v Suezú kostel, a přitom zabili tři Kopty. Ve stejný rok Koptové založili svoji vlastní organizaci „Koptský národ“, která svými požadavky byla velmi podobná Muslimskému bratrstvu. Rozdíl byl v tom, že Koptský národ nesměroval svoje cíle vůči muslimům, ale vůči své církevní instituci (Pargačová, 2009).

Za vlády Gamála Násira se postavení Koptů zlepšilo v otázce bezpečnosti, jelikož jeho režim silně potlačoval islámské radikály, což vedlo až k zakázání Muslimského bratrstva. Koptové si polepšili i ve svých právech, protože Násirův režim byl socialistický. Naopak

³ Výše daní pro nemuslimy, respektive pro Kopty, byla z jedním největších důvodů, proč konvertovat k islámu. V budoucnosti se tento jev projevil v ekonomické struktuře obyvatelstva, když být „Koptem“ si nemohl dovolit každý, což znamenalo, že chudí Koptové konvertovali mnohem častěji než Koptové z vyšších vrstev.

⁴ Nutno dodat, že oproti reformám z 20 století, byly tyto reformy zanedbatelné.

pozemková reforma připravila spoustu Koptů o velkou část majetku, čímž byli přinuceni k emigraci na Západ (Boháč, 2014).

Po smrti Násira se moci ujal Sádát, který v průběhu svého desetiletého vládnutí prosazoval velkou islamizaci, která podpořila myšlení radikálů. Situaci se snažil řešit nově zvolený patriarcha Šenúda III. Konflikt mezi muslimy a křesťany se mu, ale nakonec vyřešit nepodařilo.

5.2. Dlouhá vláda prezidenta Mubáraka

Po smrti Sádáta nastoupil na prezidentský post Muhammad Husní Mubárak. Mubárak musel řešit vyhrocenou situaci v Egyptě, která nastala po atentátu na Sádáta a vyhlásil výjimečný stav. Na počátcích jeho vlády se musel vypořádat s hrozbou s názvem islámský extrémismus, který dostihl jeho předchůdce, a proto se snažil tyto radikály během své vlády pronásledovat a znovu zakázal jakékoliv nábožensko-politické strany. Stejně jako jeho předchůdce i nadále pokračoval v prohlubování vztahů mezi Egyptem a Západem. Tyto zmíněné politické kroky byly přijímány radikály velmi negativně, a proto se ho snažili během jeho vlády několikrát násilně odstranit⁵.

Mubárak se snažil o národní stát, kde náboženství nebude hrát významnější roli, a proto se rozhodl snižovat počet zákonů převzatých z šarií, což přispělo ke zlepšení situaci křesťanů v Egyptě. Kromě toho Mubárak posiloval policejní sbory na ochranu Koptů a propustil mnoho Koptů uvězněných za vlády prezidenta Sádáta už v druhém roce své vlády. V roce 1985 poté propustil papeže Šenúdu III. z domácího vězení a domluvil s ním nepsanou smlouvu, kde církev podporovala Mubárakův režim. Tento fakt výrazně pomohl prezidentově straně NDP (National Democratic Party), které se dostávalo vysoké podpory od křesťanů během celé Mubárakovy vlády. Šenúda se rovněž snažil o získání podpory majetných koptských emigrantů, a to nejenom o získání prostředků na výstavbu kostelů či pomoc Koptům, ale také na umoření dluhů Egypta (El Khawaga, 1998), čímž nejspíše chtěl podpořit koncept národní jednoty.

Na druhou stranu na politické scéně byli Koptové stále mimo dění. Je pravda, že během Mubárakovy vlády se v poslanecké sněmovně vyskytovali Koptové, ale jen v minimálním počtu

⁵Během jeho třicetileté vlády se ho snažili islámští radikálové odstranit šestkrát (BBC, 2013), přičemž v září 1999 se jim to málem podařilo, když byl údajně pobodán islámským fundamentalistou v Port Said (DANISZEWSKI, 1999).

a většinou byli uměle implementováni Mubárákem, který do sněmovny mohl jmenovat deset poslanců z celkových 454 (Nisan, 2002, s. 151)⁶. Podobně na tom byli Koptové i mimo politickou scénu. Maurice Sadiq⁷ zjistil, že Koptové nezastávají funkci guvernéra ani v jedné z 26 egyptských provincií. Pouze deset Koptů je ve vedení z 3600 firem veřejného sektoru a na 127 ambasádách je pouhý jeden Kopt, který pracuje jako ambasador a na 12 univerzitách nefiguruje ani jeden Kopt jako rektor (al-Gawhary, 1996).

Co se týče útoků na Kopty, tak ty se po nástupu Mubáraka snížily a útok podobný incidentu na předměstí al-Zawya al-Hamra v Káhiře se už za jeho vlády neopakoval⁸ Nicméně i přesto se během 80. let vyskytlo několik incidentů. Například krátce po smrti Sádáta byl unesen Maximose Guirguis, koptský kazatel, který byl nucen ke konverzi k islámu. Ten konverzi nepřijal a následně byl nalezen v ulicích Káhiry s podříznutým hrdlem (Free Copts, 2011) Každopádně tyto útoky ze strany muslimů se během 80. let podařilo, víceméně eliminovat. Konflikty mezi muslimy a křesťany se začaly vyhrocovat až během 90. let, kdy se postupně začaly aktivizovat nejrůznější islámské teroristické skupiny. Muslimské gangy nutily platit Kopty daně podobné džízje a když tuto daň odmítli zaplatit, mohlo se jim stát to co synovi koptského farmáře Badr Abdullah Massoudovi, který byl zastřelen poté, co odmítl zaplatit daň ve výši 166 dolarů (Murphy, 2002, s. 236–237). Kromě toho se rozšířily pověry o křesťanech a jejich rituálech, které jistými prvky se podobaly Hilsneriádě v Československu. Jasná byla snaha o donucení Koptů k emigraci, čímž by muslimové nabyli jejich majetek. Denním chlebem se pro Kopty stalo ponižování, okrádání a bohužel pro Kopty tuto agresivitu vláda moc neřešila, jelikož to nebyly útoky proti státu, nýbrž to byly útoky proti náboženství. V některých případech dokonce některé egyptské školy či média označovaly Kopty za méněcenné dhimmi⁹. Většina těchto konfliktů se nacházela v Horním Egyptě, kde přebývala a stále přebývá velká část Koptů¹⁰, nicméně postupná emigrace Koptů do velkých metropolí např. do Káhiry a Alexandrie,

⁶V roce 1942 Koptové tvořili okolo 10 % členů poslanecké sněmovny. V roce 1993 Koptové tvořili pouhé 1 % členů poslanecké sněmovny (Nisan, 2002, s. 151).

⁷Ředitel Centra pro egyptská lidská práva pro upevnění národní jednoty

⁸Během tohoto útoku přišlo o život od 17-100 osob, tudíž stoprocentně nelze říct, jestli to byl největší útok.

⁹Dhimmi je arabské označení pro věřícího nemuslima, který žije v islámských zemích. Tito lidé mají omezené pravomoci a platí muslimům tzv. džízju.

¹⁰V 90. letech Kopti tvořili v Horním Egyptě 1/5 obyvatelstva (Ma'oz, 1999, s. 24).

znamenal vyšší počet útoků i zde¹¹. Tyto protikoptské útoky kritizovali někteří liberální muslimové a jeden z nich Farádž Fuda byl kvůli této kritice zastřelen (Ma'oz, 1999, s.24).

Do mezinárodního povědomí se situace okolo Koptů dostala o dva roky později, kdy se měla konat konference v Káhiře o postavení menšin ve Středním Východě, zejména té Koptské. Tato konference vznikla díky snaze profesora sociologie Saada Eddina Ibrahima, který o ní mluvil jako o „*největší veřejné debatě v Egyptě týkající se jediného problému od krize v Perském zálivu a Pouštní bouře*“. Vzhledem k tamější situaci a konceptu národní jednoty prezidenta Mubáraka byla konference v Káhiře zrušena a přesunula se do kyperského Limassolu (al-Gawhary, 1996). Ibrahim byl později v roce 2001 nakrátko uvězněn kvůli rozbíjení jednoty státu a pomáhání nepřátelským zájmům. Tento případ nám dokládá, že v Egyptě i přes sliby prezidenta Mubáraka nedodržují základní lidská práva, jako je právě svoboda projevu (Nisan, 2002, s.151).

Za přelomový rok bychom mohli považovat rok 1997, kdy proběhly ty největší útoky v 90. letech. Ten největší (proti Koptům) se odehrál 12. února v Abu Quarqas v Horním Egyptě, kde tři maskovaní muži vnikli do tamějšího kostela během bohoslužby a postříleli osm lidí a během svého útoku ještě zastřelili křesťanského farmáře (Murphy, 2002, s. 242). Na každý pád reálnou změnu přinesl až teroristický útok zvaný Luxorský masakr, při němž bylo zabito 62 lidí, z čehož většina byla zahraničních turistů (Napoli 1998). Po tomto útoku se rapidně zvýšil nátlak Západu na Egypt, aby s tamější situací něco udělal a začal dodržovat základní lidská práva svých obyvatel. Po setkání prezidenta Mubáraka s Billem Clintonem v USA v únoru 1999, kdy Clinton kritizoval Egypt právě za nedodržování lidských práv, začal Mubárak jednat a svému spojenci ze Západu vyhovět. Pro Kopty to znamenalo zlepšení ve třech ohledech. Tím prvním byl zvýšený zájem o opravu sakrálních budov Koptů ze strany státu a určitá forma zrovnoprávnění kostelů a měsit před zákonem, což ještě více urychlilo opravu. Rovněž došlo k určitým krokům, které usnadňovaly výstavbu nových kostelů. Za druhé byla zvýšena opatření proti islámským extremistům, což zvýšilo bezpečnost Koptů. A za třetí byla navracena ½ půdy, která byla zabavena pozemkovou reformou z roku 1952 a egyptská vláda slíbila vrácení zbývajících půdy v následujících letech (Boles, 2001)

¹¹Útoky probíhaly zejména na předměstí metropolí, jelikož tam emigrovali chudí Koptové z jižní části Egypta.

I přes tyto změny se Koptové rovnocennými určitě nestali a případy, kdy byli Koptové napadáni byly přehlíženy, ba naopak byly tamní policií i podporovány. Nejznámějším případem tohoto chování byl tzv. Koshehský masakr. Zárodky tohoto masakru začaly 31. prosince 1999, když došlo k hádce mezi koptským obchodníkem a muslimským zákazníkem. Během této potyčky bylo zničeno pár koptských obchodů a domů, nicméně policií bylo zprvu toto řádění zastaveno. Opačná situace nastala o dva dny později 2. ledna, kdy výtržnosti se rozšířily i do sousedních vesnic. Během tohoto incidentu bylo pozabíjeno 20 křesťanů a jeden muslim, který byl omylem zastřelen svým druhem (Christianity today, 2000). Kromě toho bylo zraněno dalších 40 osob a bylo vypáleno nebo poškozeno přes 260 koptských obchodů a domů. Tyto statistiky dělají z Koshehského masakru jedním z největších útoků na Kopty v moderních dějinách Egypta. Na každý pád tím nejhrůznějším nebyly zmiňované statistiky, nýbrž chování státního aparátu. Nejenom že podle očitých svědků do masakru byla zapojena policie¹², ale dokonce viníci nebyli vůbec potrestáni (Baker, 2001)¹³. Tahle skutečnost nebyla samozřejmě vzata koptskou komunitou kladně. Papež Šenúda III. Otevřeně hlásil, že případ chce znovu otevřít a viníky potrestat. Asi nejbizarnější z celého případu bylo hledání viníka celého incidentu, za kterého byl prohlášen jeden z Koptů, který kontaktoval egyptskou policii s žádostí o pomoc během onoho masakru. Tento Kopt po zatčení byl mučen a nucen podepsat přiznání, že on byl tím, který incident rozpoutal. Následně byl dotlačen si zaplatit kauci za jeho svobodu (Baker, 2001).

Útoky jsou tou nejviditelnější formou perzekuce, každopádně Koptové byli perzekuováni v mnoha dalších oblastech života. Velký problém bylo například uzavírání sňatků. Křesťanské ženy, které se chtěly provdat za muslima se automaticky stávaly muslimkou, nicméně naopak se koptský muž musel stát muslimem, nýbrž muslimka křesťankou. Tento problém koptská církev řešila rozmluvami v klášteře, kde jsou dané osobě vysvětlovány důsledky případného manželství. Tato praktika určitě mnohokrát vyšla, nicméně stala se i terčem vyhrožování ze stran al-Kaidy, která tvrdila, že zde vězní muslimské ženy (Boháč, 2014, s. 109). Velkým problémem byly i časté únosy křesťanských dívek, které následně pod tlakem zvolily cestu konverze k islámu. Během těchto únosů jsou v mnohých případech dívky

¹²Lokální policie byla verbována z tamních muslimských mužů, kteří si tak logicky notovali s tamějšími muslimským obyvateli (Baker, 2001).

¹³ 1. prosince 2001 probíhal soud v Suhárském guvernorátu se všemi 89 obžalovanými, kdy 88 z nich bylo zproštěno, jakékoliv viny (Christianity today, 2011). Jediný, který byl poslán do vězení byl ten, který omylem zastřelil svého muslimského druha. (Metransparten, 2004)

znásilňovány a mučeny. Když jsou případně zachráněny tak se jejich únosy tají, aby nedošlo k zhoršení reputace její rodiny (Gilbert, 2018). Tyto případy jsou typické apatií policie. V opačném případě (když Kopt provede něco muslimské ženě) se situace vyhrotí. Pro porovnání můžeme vybrat případ z listopadu 2009, kdy jeden koptský muž znásilnil 12letou dívku z kmene Berberů (Fox, 2010). Během následujících týdnů byli Koptům posílány výhrušné vzkazy, před kterými varoval i biskup Kyrillos (biskup v Nag Hammádí) a v reakci na ně se rozhodl zkrátit Vánoční mši o jednu hodinu (BBC, 2010) Bohužel ani toto opatření nestačilo a 7. ledna 2010¹⁴ v Nag Hammádí tři berberští muži postříleli šest Koptů vycházejících z kostela a jednoho přihlížejícího muslima (BBC, 2010). Zhruba po roce soudního líčení, během nějž došlo k 12 odkladům vynesení rozsudku, byli všichni tři atentátníci odsouzeni k trestu smrti (New York Times, 2011)¹⁵.

Z předešlého odstavce je zřejmé, že Koptové nechtěli muslimy provokovat, jelikož z toho vznikaly vyhocené až smrtelné situace, ale i tak se objevily výjimky. Jednou z nich byl a je bývalý kněz Koptské ortodoxní církve Zakaria Butrus. Butrus spíše, než politikou se zabýval teologií. Islám podrobil kritice nebývalým způsobem, když například kritizoval nepříliš známé zvyklosti islámu jako je kojení dospělých mužů cizími ženami nebo konzumace moči (Boháč, 2014, s. 110). Kvůli této nevybíravé kritice byl exkomunikován z Koptské ortodoxní církve, a dokonce se podle některých médií stal „islámským nepřítelem číslo 1“. Kromě toho na něj al-Kaida vypsalu odměnu 60 miliónů dolarů (Chan, 2010).

Kdybychom to měli shrnout tak za Mubáraka došlo k viditelnému zlepšení postavení Koptů. Nicméně to nebylo zlepšení, které by posloužilo k zrovnoprávnění Koptů s muslimy a k perzekuci docházelo i ze strany státního aparátu, což dokazuje například případ z roku 2009, kdy probíhala celosvětová panika z prasečí chřipky. Egyptská vláda nařídila i přes nepřesvědčivé důkazy, že přenos je možný na lidi, vybití celých chovů, které byly živobytím pro mnohé Kopty (Boháč, 2014, s. 111). Největší změnu přinesla nejspíše zahraniční pozornost, která Mubáraka donutila dělat dvojí politiku, kde jedna byla směřována domácímu obyvatelstvu (muslimské většině) a druhá, spojeneckému Západu, bez jehož finanční pomoci by Egypt na tom byl hůře. Koptové za vlády Mubáraka nevykonávali vedoucí pozice ve veřejném sektoru

¹⁴Koptové slaví Vánoce 7. ledna.

¹⁵Velký podíl na tomto rozsudku měl tlak ze strany koptské komunity, která neustále upozorňovala na apatii státního aparátu vůči zločinům na Koptech.

a ve vládě se prakticky nevyskytovali. Na druhou stranu Koptům nehrozilo přijetí zákona šaría, díky prezidentově straně NDP, která se snažila šariu potlačit.

5.3. Arabské jaro a vláda prezidenta Mursiho

Arabské jaro vzniklo v Tunisku v roce 2010 a postupně se toto hnutí, poháněné mladými a vůbec facebookovou generací, přesouvalo do celého arabského světa. V Egyptě se v té době řešily příští volby, kde Mubárak vzhledem ke svému pokročilému věku měl být nahrazen svým synem Gamálem, čímž by se zachovala dosavadní autoritářská linie. Avšak to se mělo změnit právě s příchodem Arabského jara. Už začátkem roku 2011 se toto hnutí začalo projevovat a jako v ostatních zemích našlo své příznivce mezi mladými a též mezi islámskými fundamentalisty z Muslimského bratrstva. Mubárak byl kritizován za autoritářskou vládu, chudobu většiny Egyptanů anebo za korektní vztahy s Izraelem a Západem (Boháč, 2014)

Co se týče Koptů, tak ti čelili vzrůstajícímu počtu náboženských útoků, které vyvrcholily 1. ledna 2011 bombovým útokem v Alexandrii, při němž zemřelo 23 Koptů. Mubárakův režim se domníval, že za útok může nově vzniklá islámská skupina z Gazy. Nicméně objevilo se několik zdrojů, které sdělovaly, že za útok je zodpovědný režim, který si tím sliboval „zdisciplinování“ Koptů v následujícím dění Arabského jara (Ismail, 2011). Jestli to byla pravda či nikoliv to se nedozvíme, ovšem jestli to byla opravdu pravda, tak celou akci bychom mohli považovat za kontraproduktivní, jelikož mnoho Koptů důvěru ve stát ztratilo. Nebylo to ale způsobené jen touto akcí, nýbrž celkovým přístupem Mubárakova režimu v posledních letech své existence, když útoky na Kopty byly v mnohých případech ignorovány. I v politickém spektru byli Koptové přehlíženi, avšak je nutné dodat, že v tehdejšímu režimu, kde prakticky byla povolena jen prezidentova strana NDP, byly přehlíženy i ostatní skupiny jako např. Muslimské bratrstvo. Kvůli těmto důvodům se proto mnoho Koptů, zejména těch mladých, stavělo k Arabskému jaru pozitivně a nadšeně protestovali proti nástupci Gamálovi (Rowe, 2014).

Koptská ortodoxní církev nadále podporovala Mubárakův režim, což dokazovala prohlášení patriarchy Šenúda III., ve kterých vyzýval k neúčasti na protestech. Církev byla v Egyptě prakticky jedinou organizací, která sjednocovala Kopty a jako jejich mluvčí domlouvala s vládou koptská práva atd. Tento stav by nejspíše setrval, nebýt rozmachu sociálních sítí, kde se angažovali Koptové ze zahraničí. Aktivisté z diaspory se stali důležitým rivalem církve díky sympatiím mnoha Koptů. Jak se revoluce rozvíjela, účast koptské mládeže

donutila církve přijmout protesty a obě koptské pravoslavné církve a koptská evangelická pořádaly na protestech veřejné modlitby.

Protesty na náměstí Tahrir (Osvobození) a protesty po celé zemi, které měly mnohamilionovou účast nakonec donutily prezidenta Mubáraka 11. února 2011 k rezignaci a vládu převzala SCAF (The Supreme Council of the Armed Forces – Nejvyšší rada armádních sil), která se zavázala k ústavním změnám, které mají být schválené národním referendem v březnu téhož roku. Kromě toho se posunuly volby na prezidentský post. Nová ústava, která měla vzniknout byla pro Kopty přinejmenším znepokojující, což dokazují výsledky referenda, kdy většina Koptů byla proti kvůli zvýšení vlivu šarií (Hulsmann, 2012), i přesto byly ústavní změny potvrzeny. V následujících měsících zkoušeli Koptové svoje limity např. renovace kostelů, které nebyly povoleny státem. Tato iniciativa Koptů byla brána ze strany radikálnějších muslimů velmi negativně, a proto došlo k několika konfliktům. Známý je například případ, kdy kvůli zamítnutí konverze křesťanské dívky¹⁶ vzniklo spoustu šarvátek, ve kterých zemřelo přinejmenším 15 osob (Koptů i muslimů) (Rashidi, 2011). Z celého incidentu vzešla jedna zažitá pravda, což byla ignorace státu, který se podle Koptů nezajímal o jejich bezpečnost. Koptové se, ale tento zažitý fakt rozhodli neignorovat a v říjnu 2011 se rozhodli protestovat u ministerstva informací v Káhiře ve čtvrti Maspero. Demonstraci pořádala Masperská unie mládeže¹⁷, která požadovala po státu kromě bezpečnosti i sekulární stát, kde stát by komunikoval s laiky, a ne s církví, jako tomu bylo doposud. Celý protest bohužel skončil střelbou do davu, při níž zemřelo 27 lidí. Koptové po této události ztratili jakoukoliv důvěru ve SCAF. 17. března 2012 umírá patriarcha Šenúda III., který byl hlavou církve přes 41 let, čímž církev ztratila ještě více vlivu a rozhodne se podporovat laiky v jejich snažení o sekularizaci jejich práva. Tímto krokem církev ztrácí pozici mluvčího Koptů a přebírají ji laikové.

Volby do nově vytvořeného parlamentu byly pro Kopty vcelku slibné (i přes výhru islámských stran), jelikož v parlamentu nyní zasedalo 13 Koptů (8 zvolených, 5 jmenovaných SCAF) (Carnegie endowment for international peace, 2012), nicméně parlament byl později rozpuštěn SCAF a nově bylo zvoleno Ústavodárné shromáždění, které mělo vytvořit novou ústavu. Podobně slibně vypadala i prezidentská volba v červnu 2012, kdy byl zvolen

¹⁶Tímto způsobem se církev snažila omezit konverzi k islámu.

¹⁷Masperská unie mládeže byla první organizace založená na území Egypta, která byla protiváhou vůči Koptské ortodoxní církvi.

Muhammad Mursí. Nový prezident jmenoval Samira Morcose, lídr Koptů, jako svého asistenta a Rafiq Habiq, koptský evangelík, byl zvolen jako místopředseda strany Svobody a spravedlnosti (strana Muslimského bratrstva). Tyto skutečnosti vedly k většímu optimismu k vládě ze strany Koptů.

Na každý pád Mursí už v srpnu začal podnikat kroky, které mu měly zajistit převzetí vojenské moci. Muhammad Hussein Tantawi je vyměněn A. F. al-Sísím a Mursí rozjíždí svoji kampaň, která mu měla později zajistit pozici diktátora. Největším oponentem Mursího se staly soudy, kde byly elity z dob Mubáraka. Během následujících měsíců probíhaly debaty nad novou ústavou. Nová ústava měla pro Kopty jeden zásadní problém a tím byl Článek II. V Článku II byla zdůrazněna pozice islámu jako státního náboženství a šaría jako hlavní zdroj legislativy. Tuto variantu podporovala univerzita al-Azhar a Salafisté. Koptové byli samozřejmě proti, jelikož v předchozí ústavě Koptové nepodléhali zákonu šaría. Myšlenky Koptů o nové ústavě lze popsat v následujícím souvětí: „*Práva nad nemuslimy jsou dány od muslimů, což je situace, která vytváří vnitřní nerovnost a stav státu jako monopol muslimů*“ (Scott, 2010, s.110). Avšak je nutné říci, že Koptové se na tvorbě ústavy mohli podílet, i když to nejspíše přes malý počet Koptů v Ústavodárném shromáždění nemělo žádný vliv. Mursí se definitivně rozhodl vypořádat s elitami z dob Mubaráka alias „*feloul*“ pomocí dekretů, čímž údajně zachránil ústavu. Koptové doposud s Mursím neměli větší problém, tedy kromě zmiňované ústavy, ale první problém přišel už při korunovaci nově zvoleného patriarchy Tawadrose II., kde přes překvapení všech nebyl právě prezident Mursí. Nicméně to nebyl jen tento problém. Dalším problémem byla jeho vehementní snaha o dokončení ústavy, když jmenoval velké množství islamistů a o týden později většina Mursího koptských poradců rezignovala, včetně jeho poradce Samira Morcose. Kromě vlády islamizoval Mursí i veřejný sektor. Radikálnější muslimové tím získávali větší sebevědomí, což dokazuje například výrok oblíbeného islámského komentátora Youssef al-Qaradawiho, že „*by bylo pro muslima hříšné, kdyby slavil s Kopty Vánoce*“. (Adel, 2013). I přesto se Mursí snažil konflikty nějakým způsobem zažehnat, a proto vyzval k celostátnímu dialogu na tento problém.

Tawadros II. oproti Šenúdovi III. nezastával věrný postoj státu a na výzvu prezidenta Mursího odpověděl cynicky „*Musíme a budeme aktivně účastnit jakéhokoli národního dialogu, v němž vidíme přínos pro národ. Ale když zjistíme, že dialog končí dříve, než začne a žádný z jeho výsledků není realizován, pak si uvědomujeme, že to není v zájmu národa.*“ Postupná averze vůči vládě ze strany Koptů byla způsobena zejména stálou ignorancí útoků na Kopty.

Například, kdy během pohřbu obětí náboženského útoku začali házet kolemjdoucí muslimové kameny na účastníky obřadu. Tawadros II. Se k incidentu vyjádřil následovně: „Egypťská církev ničemu podobnému nečelila přes 2000 let své existence (Rowe, 2014).

Posledním přešlapem Mursího bylo jmenování militantního islamisty do čela Luxorského guvernорátu, který už o týden později 17. června 2013 musel rezignovat kvůli demonstracím. Demonstrace následně přerostly do velikosti Arabského jara, a i přes odmítnutí rezignovat byl Mursí paradoxně svržen generálem al-Sísím, kterého před necelým rokem jmenoval. Tawadros II. podpořil Sísího, za což později Koptové dostali ústavu, která byla přijatelná, ale na druhou stranu se stali cílem útoků islamistů, z nichž si někteří mysleli, že za pučem stojí právě oni (Rowe, 2014).

5.4. Od Sísího nástupu po současnost

Svržení vlády Mursího nastalo 3. července 2013 a za celý puč byl zodpovědný, již dříve zmiňovaný, Abdal Fattáh al-Sísí. Sísí se narodil 19. listopadu 1954 v Káhiře jako druhý z osmi sourozenců. Jeho rodina se živila prodejem nábytku, díky němuž rodina zbohatla. Sám Sísí byl velmi zručný a už během jeho útlého věku prokazoval svůj specifický charakter, když bývalí sousedé či jeho přátelé ho popisovali jako člověka klidného, disciplinovaného, ale zároveň nudného a samotářského. Kvůli těmto vlastnostem dostal v dětství přezdívku „Generál Sísí“ (Newsweek, 2016). Po dokončení střední školy nějakou dobu pracoval v rodinném podniku, nicméně ve svých 19 letech se připojil k armádě a postupně se v ní vypracoval z vojenského důstojníka až na nejmladšího člena SCAF. V srpnu 2012 ho Mursí povýšil na generála a jmenoval ministrem obrany. O rok později ho Sísí sesadil.

Po svržení a uvěznění Mursího se stal prezidentem Adly Mansour, předseda ústavního soudu a Sísí slíbil vydání nové ústavy, která by zaručovala rovnost pohlaví a svobodu vyznání. Zaručil se zároveň o vypsání nových voleb. Svržení Mursího pro Kopty znamenal vrácení se k jistému statusu quo, kterého charakterizovaly několika měsíční zmatky a násilnosti, které byly už po svržení Mubáraka. Důkazem toho může být běsnění Mursího přívrženců, kteří v následujících dnech po svržení Mursího zabili přes 40 Koptů po celém Egyptě (The Economist, 2013). Na druhou stranu se Koptové mohli znovu angažovat na tvorbě nové ústavy.

Mursího svržení bylo podobné svržení Mubáraka, ale jeden velký rozdíl tam byl. Mursí oproti Mubárakovi měl stále velkou skupinu obyvatel, která ho podporovala, a proto existovaly velké demonstrace, které požadovaly propuštění Mursího. Sísí si byl vědom nebezpečí, které

spočívá v Muslimském bratrstvu a vydal ultimátum, ve kterém vzkazoval, ať se davy přívrženců Mursího rozejdou, jinak je rozežene silou. V Káhiře se tou dobou vybudovaly dva velké tábory stoupenců Mursího, kteří po odmítnutí ultimáta byly 14. srpna rozehnány bezpečnostními složkami. Při potyčkách mezi policií a demonstranty zemřelo podle egyptského ministerstva zdravotnictví 638 osob (New York Times, 2013), každopádně číslo obětí bylo pravděpodobně vyšší¹⁸. Zahraniční odezva byla samozřejmě negativní a čin většina velmocí (např. USA) odsoudila. Kromě toho utrpěl turismus v Egyptě, jelikož situace v zemi nebyla bezpečná (Aktuálně.cz, 2013). Na každý pád potlačování Muslimského bratrstva pokračovalo. Sísí nejprve vydal v září zákon, který zakazoval protesty a následně v prosinci postavil Muslimské bratrstvo mimo zákon. Vyhrčená situace skončila 24. března 2014 odsouzením 529 členů¹⁹ Muslimského bratrstva k trestu smrti a dalších 40 000²⁰ bylo během dvou let posláno do vězení (BBC, 2016).

Po uklidnění situace v zemi byla připravena nová ústava, která byla schválena 98 % hlasy (zhruba 20 mil. voličů) (Ahram, 2014) a následně vyhlášena 18. ledna 2014. Ústava sebou přinesla slibovanou rovnost pohlaví, svobodu vyznání²¹ a také důležitý fakt, že parlament nyní mohl žalovat prezidenta, který byl volen na 4 roky a mohl úřadovat jen dvě volební období za sebou. Ústava byla podobná té z roku 2012, avšak byl omezen vliv zákonu šaría. V ústavě byla posílena moc armády (volba vlastního ministra atd.), za což byla kritizována (Ahram, 2014). Pro Kopty byla důležitá svoboda vyznání, tedy článek III, ve kterém bylo napsáno, že „*principy zákonů egyptských křesťanů a Židů jsou hlavním zdrojem zákonů upravujících jejich osobní status, náboženské záležitosti a výběr duchovních vůdců*“ (Rowe, 2014). Text nové ústavy tak vytyčil prostor pro koptské právo, které nyní „paralelně“ existuje se zákonem šaría.

Krátce po vydání ústavy Sísí oznámil svoji kandidaturu na post prezidenta. Volby se uskutečnily 26. a 28. května 2014 v níž Sísí suverénně vyhrál díky své velké popularitě. Sísímu kromě domácí popularity pomohla podpora ze zahraničí, když mu podporu vyjádřilo Rusko, a v jisté formě i USA (v únoru zrušily vojenské embargo vůči Egyptu). Sísí tvrdě postupoval

¹⁸Podle Human Right Watchs zemřelo přes 1000 osob.

¹⁹Podle některých zdrojů bylo v následujících letech odsouzeno k trestu smrti přes dalších 500 osob.

²⁰40 000 je číslo, které označuje politické vězně, z nichž většina jsou členové Muslimského bratrstva, ale uvěznění kromě nich byli např. liberální odpůrci Sísího.

²¹Islám byl nadále státním náboženstvím.

proti Muslimskému bratrstvu už během svého působení v pozici generála a jinak tomu nebylo ani za jeho působení v úřadu prezidenta, což nebylo žádné překvapení vzhledem k jeho vyjádřením během jeho prezidentské kampaně. Nicméně pro Sísího se postupně tvořil nový nepřítel, Islámský stát (ISIS). Islámský stát měl silnou pozici v Libyi a Sísí se ho několika menšími vojenskými intervencemi snažil vyhnat, jelikož se obával jejich zvýšení vlivu v sousedním Egyptě. ISIS už v té době spolupracoval s tamějšími radikály, například s teroristickou skupinou Ansar Bajt al-Makdis (ČTK. 2014). Co se týče Koptů, tak ti byli samozřejmě na „černé listině“ ISIS, ale k útoku na půdě Egypta se nezmohl, jelikož zde neměl takovou sílu. Opačná situace platila v sousedních, či blízkých oblastech, které byly alespoň pod nějakou kontrolou. Nejznámějším případem se stal únos a následně natočená poprava 21 koptských křesťanů 16. února 2015 v Libyi, nedaleko Tripolisu. Pětiminutový záznam nese titulky „*Vzkaz psaný krví pro vyznavače kříže*“ a na popisku stojí: „*Lidé kříže, věrní stoupenci nepřátelské egyptské církve*“ (Hospodářské noviny, 2015). Bohužel tento případ nebyl ojedinělý a podobné scénáře menšího rozsahu se na území Libye odehrávaly již delší dobu (Novinky.cz, 2015).²²

Rok 2015 byl pro Kopty v Egyptě vzhledem k předchozím rokům poměrně klidný a vztahy mezi egyptskou vládou a Kopty se poměrně zlepšovaly. Důkazem toho může být první účast egyptského prezidenta na Vánoční mši v Káhiře 6. ledna 2015. Tímto krokem si Sísí získal od Koptů velkou podporu a mnozí ho viděli jako „zachránce“ a „bojovníka“ proti islamizaci Egypta (Guardian, 2015). Důležité bylo, že Sísí nezůstal jen u slov a po popravě výše zmíněných 21 Koptů v Libyi uskutečnil odvetu, při níž zemřelo přes 50 radikálů (BBC, 2015). Rok 2016 se nesl v podobném duchu jako rok 2015 a až do prosince nebyl uskutečněn žádný větší atentát. Avšak objevily se případy, které minimálně připomínaly určitou formu perzekuce. Prvním případem bylo odsouzení třech teenagerů na základě hanobení islámu v únoru 2016, když umístili na sociální síť video, kde parodují muslimy během bohoslužby. Videem prý chtěli vytočit ISIS, nicméně i přesto byli posláni na 5 let do vězení (BBC, 2016). Další poměrně znepokojivý případ proběhl v květnu ve vesnici Kamara ve středním Egyptě. Zde po několika denních šarvátkách kvůli údajnému vztahu křesťana s muslimkou se třísethlavý dav rozhodl vzít „spravedlnost“ do vlastních rukou a potrestal 70letou matku křesťana, když jí svlékl, bil

²²Mnoho Koptů se rozhodlo změnit svoje pracovní působiště po převratu v roce 2011 a to i přes varování své vlády, že Libye je jedna z nejnebezpečnějších zemí světa.

a vlácel po ulicích. Žena řádění davu naštěstí přežila (Yerkes, 2016). Na každý pád na tomto nesmyslném a hrůzném činu lze vidět něco pozitivního. Byl to zájem policie, který se od nástupu Sísího více zajímala o koptskou bezpečnost. V tomto případě se policie snažila najít účastníky a následně je potrestat, což v předchozích režimech nebylo běžné²³. Zároveň se už od svržení Mursího zvýšila bezpečnost sakrálních budov, a dokonce byl zaznamenán případ, kdy policista v Alexandrii zachránil několika křesťanům život, když za cenu svého života nepustil dovnitř kostela sebevražděného útočníka (Novinky.cz, 2017). Policistům se některým útokům dokonce povedlo předejít, což dokazuje zmaření atentátu 11. srpna 2018 na kostel v Káhiře (Aktuálně.cz, 2018).

I přes zvýšenou pozornost policie se bezpečnost egyptských křesťanů během posledních tří let nezlepšila ba naopak, jelikož atentátů, zejména těch velkých, přibýlo. Můžeme zmínit například bombový útok z 11. prosince 2016 v Káhiře, kde v kostele svatého Marka zemřelo 25 osob (al-Jazeera, 2016). Další podobný případ se stal 9. dubna 2017 v Tantě, kdy dva souběžné teroristické útoky na křesťanské kostely si vyžádaly život 45 osob (ČT24, 2017)²⁴.

Dosavadní vládu Sísího můžeme považovat pro Kopty za mírně pozitivní. Vztahy Koptů a vlády se stabilizovaly. Nová ústava „skoro“ Kopty zrovnoprávnila. Nový zákon pro stavbu kostelů z roku 2016 nebyl sice Kopty nějak valně přijat, ale jistá povolení přinesl (Novinky.cz, 2016) a gesto Sísího, po atentátu na kostel sv. Marka v prosinci 2016, v podobě vystavění největší katedrály na Blízkém východě řadu Koptů více než potěšilo²⁵ (ČT24, 2019). Na druhou stranu stará nenávist vůči křesťanům nadále přetrvává zejména v Horním Egyptě na venkově, kde jsou střety mezi křesťany a muslimy více než časté. Vzrůstající počet křesťanských obětí zejména v roce 2017 je z určité části určitě vina i prezidenta Sísího, který tvrdým postupem vůči Muslimskému bratrstvu udělal Koptům medvědí službu. Nemůžeme ale opomenout roli, dnes již zaniklého, Islámského státu, který prováděl velké atentáty i v nejvyspělejších zemích světa, tudíž je dosti pravděpodobné, že i kdyby Sísí poskytl Koptům veškerou ochranu, tak by ani tak v zmaření některých útoků neuspěl.

²³Na druhou stranu policie tomuto incidentu mohla zabránit, jelikož potyčky už trvaly několik dní. I během lynčování ženy policisté nepřišli (Yerkes, 2016).

²⁴Útoky v Tantě, co se týče obětí, se staly největším teroristickým útokem na Kopty v moderních dějinách Egypta (ČT24, 2017).

²⁵Katedrála byla otevřena 6. ledna 2019 a její kapacita činí okolo 8 tisíc osob.

6. Vztah islámu a křesťanství

V kapitole pojednávající o historii Koptů jsme se mohli dozvědět o stručné historii soužití muslimů a Koptů, a proto vzhledem k podobnosti událostí, které probíhaly i v ostatních částech islámského světa, bych se v této kapitole zaměřil na spory v otázkách teologie mezi těmito dvěma nejrozšířenějšími náboženstvími.

6.1. Názory křesťanů na islám

Historicky nejstarší názor na islám je, že islám je křesťanskou herezí. Islám připomínal křesťanům v jisté podobě ariánství, které stejně jako islám upíralo božskou podstatu a odmítalo svatou Trojici. Jeden z představitelů tohoto názoru byl sv. Jan Damašský (z roku 749), který se díky svému působení na umajjovském dvoře s islámem dobře seznámil. Od něj pocházela výčitka muslimům, že Mohamed v Bibli není nikdy předpověděn. Z výše zmíněného lze vyvodit, že křesťané brali muslimy spíše za jakousi odrůdu křesťanství (Kropáček, 2002).

Velký zlom nastal, když Tomáš Akvinský ve své *Sumě proti pohanům* rozdělil tehdejší „křesťanskou“ herezi na dvě větve. První byli židé a křesťanští bludaři, se kterými pomocí Písma bylo možné vést polemiku. Druhá byli tzv. „mohamedáni“ a pohané, kteří se nehlásí ke Starému, ani k Novému zákonu. Tato klasifikace by řadila islám na stejnou rovinu jako pohany, což je samozřejmě nesmysl, který později zavrhl i papež Pius XI. Velká proměna názoru přišla až s renesancí, když někteří tehdejší vzdělanci hlásali větší znalost v učení islámu. Jedním z nich byl např. Mikuláš Kusánský (1464), který doporučoval číst Korán za účelem zjištění evangelických pravd. Dalším byl například Erasmus Rotterdamský, který bral muslimy za „polokřesťany“. Další významný obrat přineslo až 19. století, kdy islám byl brán jako náboženství, které po světě úspěšně rozšiřuje stejného boha jako má křesťanství. Dokonce existovaly myšlenky, že islám je křesťanství blíže, než je judaismus. Podobný názor měli i východní křesťané (Kropáček, 2002).

Dalším významným mezníkem byl v 60. letech 20. století druhý vatikánský koncil, který jako jeden z problémů řešil vztah křesťanství k islámu. Vztah koncil popsal ve dvou dokumentech (*Nostra aetate* a *Lumen gentium*), kde se snaží islámu vyjádřit úctu a snahu po vzájemné porozumění a součinnosti.

6.2. Názory muslimů na křesťanství

Z předchozím textu je zřejmé, že křesťané a muslimové jsou si relativně blízcí, což dokazoval např. skotský presbyteriánský duchovní W. M. Watt, který zdůrazňoval, že islám popírá heretické učení a neodsuzuje Nejsvětější Trojici, nýbrž trojbožskou podstatu, kterou křesťané rovněž odmítají (Watt, 1967, 197–201 a 1978. s. 1–52). Na druhé straně islám neuznává Krista, jako syna božího a také neuznává myšlenku, že Ježíš svým ukřižováním spasil lidstvo.

Velmi důležitými pro vztahy mezi islámem a křesťanstvím jsou dispute mezi křesťanskými a muslimskými teology, které probíhaly např. v Bagdádu na dvoře chalífy. Za nejvzdělanějšího a nejuznávanějšího muslimského teologa byl považován al-Ghazzálí (1111), který ve svém díle *Krásná odpověď na Ježíšovo božství podle zřejmého významu Evangelia* vyvrací Ježíšovo božství. Později se zjistilo, že to byl koptský kněz, který konvertoval k islámu (Yafeh, 1975) a také to, že v otázkách křesťanství vzdělaný příliš nebyl. Mezi vzdělané muslimy se znalostí křesťanských textů bychom mohli zařadit např. Ibn Chaldúna, který tvrdil, že křesťané nepokazili text Písma, ale špatně ho interpretovali. Pro muslimské polemiky bylo velmi důležité přinést důkaz o existenci starých předpovědí příchodu Mohameda, k čemuž využili Janovo Evangelium. V Evangelii je totiž zmíněno, že Ježíš dá slib apoštolům, že jim po svém odchodu pošle Přímluvci či Utěšitele, řecky *paraklétos*. Drobným přepsáním pak došli muslimští autoři k slovu periklytos, což stejně jako Mohamed znamená „velmi chválený“. Opačný postoj vůči křesťanství hlásali tzv. *mystikové* neboli představitelé sufismu. V jejich kruzích je Ježíš veleben např. jako „imáma putujících“ či „pečetí svátosti“. Každopádně tento postoj se změnil s příchodem 19. století, kdy se mystikové obrátili proti křesťanství, zejména kvůli koloniálním tužbám mocností ze Západu (Kropáček, 2002).

V této době se vztah k Západu a ke křesťanům vyostřuje a je charakterizován třemi novými rysy. Tím prvním rysem je reakce na imperialismus, když vzniká politické náboženství, které mělo přinést v této neklidné době jakousi národní soudržnost, která by omezila vliv Západu. Druhý rys je snaha o očištění islámu, což byla reakce na evropský liberalismus, který sebou přinesl spoustu technologických vymožeností. Proto se muslimové snaží o přijetí věd do výuky islámu a tím zvýšit vzdělanost ve svých řadách. Třetí rys je reakce na zvýšení misijní činnosti křesťanských církví. Tu chtěli muslimové oslabit svými polemikami a také snahou spojit křesťanství se Západním kolonialismem.

Tyto polemiky se vyvinuly ve 20. století ve tři skupiny. První skupina polemik pojednává o pokaženosti Ježíše, která byla podle muslimských autorů pohanským původem jeho nejbližších přívrženců. Druhá skupina měla prohlubovat pravdivé přesvědčení o biblických předpovědích, které předvídaly příchod pravého proroka Mohameda. Třetí skupina polemik sloužila k obviňování křesťanství, že je jen „psem“ imperialismu. Většina těchto prací byla psána propagandisticky a bez větší znalosti křesťanství (Kropáček, 2002).

6.3. Momentální situace

19. a 20. století bylo pro vztah islámu ke křesťanství kritické, jelikož polemiky a dalo by se říci nevraživost už nesměřovala přímo proti křesťanství, nýbrž proti demokratickému Západu, který se stal nepřitelem číslo jedna. Celá tato situace byla ještě více vyhrocena vznikem Izraele, který byl a je podporován hlavním představitelem Západu, Spojenými státy, které jsou brány spoustou muslimů jako „bašta“ židů.

Ke sklonku tisíciletí se rozhořely debaty o budoucím obraze světa, když Francis Fukuyama vydal *Konec dějin a poslední člověk* (1992), kde shledal, že po pádu Železné opony přestanou existovat dějiny a celý svět se stane demokratickým s volným trhem a se Západním životním stylem. Na jeho práci reagoval Samuel Huntington svoji prací *Střet civilizací* (1996), kde předpokládá, že dojde ke konfliktu mezi Západním světem a islámskou civilizací. Huntington měl pro toto tvrzení docela solidní podklad, když během 80. a 90. let 20. století se začaly etablovat všemožné islámské teroristické organizace jako např. Hamás, Hizballáh, Talibán, Boko Haram a také nechvalně proslulá Al-Káida. Jeho tvrzení následně silně podpořilo 11. září, při kterém zemřelo skoro tři tisíce lidí (Kropáček, 2002). Po tomto teroristickém činu spáchaném Al-Káidou proběhla v USA očekávaná hysterie, která vyústila v ozbrojený konflikt s Irákem v roce 2003.

Ozbrojená intervence do Iráku klid do Středního východu rozhodně nepřinesla a nejspíše dala dobrý základ pro dnes již zaniklý Islámský stát²⁶, který se stal hrozbou pro Západ a zejména pro západní Evropu, ve které se v posledních letech odehrálo několik teroristických útoků, které si vyžádaly mnoho lidských životů. Kromě toho působení Islámského státu donutilo milióny lidí uprchnout do Evropy, která se ještě do nynějška z této migrační vlny nevzpamatovala.

²⁶Dne 23. března 2019 ztratil svoje poslední území, kterým bylo město Baghúz v Sýrii.

I když křesťané jsou vnímáni jako přísluhovači Západu, pořád to jsou „ti nejbližší“ islámu, a proto je klidně možné, že v blízké budoucnosti se dočkáme nějakého významnějšího dialektu mezi těmito dvěma náboženstvími. Nastává, ale otázka, jestli je křesťanství v čele s katolickou církví natolik silné, aby tento úkol splnilo.

7. Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zjištění postavení Koptů v dnešním Egyptě. Z práce vyplývá, že současná situace je přinejmenším neuspokojivá, za což z velké části může nedemokratičnost země, to dokazuje např. do nynějška zakázaná homosexualita nebo ateismus. Velký podíl na nedemokratičnosti země měly autoritářské vlády v 20. a v 21. století, které prakticky neumožňovaly rozvoj, jakékoliv pluralitní demokracii. Na druhou stranu většina autoritářských vlád se snažila potlačit jakékoliv zárodky islámského radikalismu, který byl zodpovědný za naprostou většinu atentátů na Kopty. Samozřejmě se nejednalo o nějaký projev dobré vůle vůči Koptům. Jednalo se totiž o nebezpečí, který tento extrémismus představoval. Paradoxně velkým problémem se pro Kopty stalo sekularizování státu, které autoritářské vlády prosazovaly (kromě Sádáta a Mursího). Sekularizace měla přinést Koptům rovnoprávnost, ale v praxi to nemělo hmotný účinek. Kromě toho Koptové ztratili možnost být bráni jako minorita, což je velký problém, probíraný zejména v zahraničí.

Největším problémem je do dneška perzekuce, která se v průběhu času měnila. Současná situace není uspokojivá, nicméně se v posledních pěti letech pod vládou Sísího zlepšila. Tento fakt dokazuje např. určité uvolnění restrikcí, co se týče staveb, rekonstrukcí či oprav křesťanských budov. Zároveň se zlepšují vztahy s egyptskou vládou a v posledních letech je vidět, alespoň nějaký reálný zájem o bezpečí Koptů. Mimoto nová vláda Sísího sebou přinesla novou ústavu, která zaručuje svobodu vyznání. Bohužel toto zlepšení se nepřeneslo do statistik úmrtí způsobenými teroristickými útoky, kterých od roku 2015 přibývá. Za tento fakt je nejspíše zodpovědný Islámský stát, který už ale zanikl, což by mohlo znamenat snížení obětí. Zvýšení obětí by ale naopak mohla přinést nedávná smrt prezidenta Mursího. Dalším velkým problémem je „neviditelná“ perzekuce, která dennodenně probíhá zejména na venkově v Horním Egyptě, kde Koptové jsou bráni jako druhořadí, a více než často jsou obětmi šikany místních obyvatel a někdy dokonce policíí.

Na závěr lze říci, že situace Koptů se od pádu Mursího vlády zlepšila, nicméně i nadále jsou v zemi viditelné známky perzekuce. V budoucnu nejspíše perzekuce nevymizí a nadále bude pokračovat.

8. Citace zdrojů

Seznam použité literatury

AL-KHAYAT, Sarah. *Umajjovská a abbásovská moc a její percepce v západních historiografických pracích* [online]. Plzeň, 2015 [cit. 2019-07-16]. Dostupné z: <https://otik.zcu.cz/bitstream/11025/19058/1/BP3.pdf>. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni.

AMBROSOVÁ, E.: Egypt, Nelles Verlag GmbH, Mnichov 1999, s. 89, ISBN 3-88618-186-3

BAREŠ, Ladislav, Rudolf VESELÝ a Eduard GOMBÁR. *Dějiny Egypta*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-971-3.

BOHÁČ, Artur. *Status křesťanských minorit v islámských zemích Blízkého východu*. Ostrava, 2014. Disertační práce. Ostravská univerzita. Vedoucí práce prof. RNDr. Vladimír Baar, CSc.

BOLES, Imad. Egypt – Persecution. *Middle East Quarterly*, 2001, roč. VIII, č. 1, s. 23–29. ISSN 1073-9467.

ELSÄSSER, Sebastian. *The Coptic question in the Mubarak era*. New York: Oxford University Press, [2014]. s. 77, ISBN 9780199368396.

GEBELT, Jiří. *Ve stínu islámu: menšinová náboženství na Blízkém východě*. Praha: Vyšehrad, 2016. ISBN 978-80-7429-692-5.

GOMBÁR, Eduard. Muhammad Alí – zakladatel moderního Egypta. *Historický obzor*, 1995, 6 (11/12), s. 242–246

JANKOWSKI, J.: Nasser's Egypt, Arab nationalism and United Arab Republic. Lynne Rienner Publishers. Colorado, 2002. s. 138.

KROPÁČEK, Luboš. *Islám a Západ: historická paměť a současná krize*. Praha: Vyšehrad, 2002. Moderní dějiny (Vyšehrad). ISBN 80-7021-540-2., s. 147–162

LUNDE, Paul. *Islám: [víra, kultura, dějiny]*. Praha: Knižní klub, 2004. ISBN 8024210932.

MURPHY, C. (2002). *Passion for Islam: Shaping the modern Middle East: The Egyptian experience*. New York: Scribner. s. 236–242, ISBN 978-1416569572

NISAN, Mordechai. *Minorities in the Middle East: A History of Struggle for Self-Expression*. 2. vyd., Jefferson: McFarland & Company, 2002. s.151. ISBN 978-0786413751.

PARGAČOVÁ, Viola. *Identita a základní náboženské orientace egyptských Koptů* [online]. Praha, 2009 [cit. 2019-07-16]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/75020/?lang=cs>. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze.

ROWE, P., *Sociology of Islam: Democracy and Disillusionment: Copts and the Arab Spring* [online]. Brill, 2014, 2(4) [cit. 2019-07-15]. ISSN 2213-1418. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/279275125_Democracy_and_Disillusionment_Copts_and_the_Arab_Spring

RUMPL, Jakub. *Křesťanská spiritualita v moderní egyptské próze* [online]. Praha, 2016 [cit. 2019-07-16]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/130191608>. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze.

SCOTT, Rachel M. *The challenge of political Islam: non-Muslims and the Egyptian state*. Stanford, Calif.: Stanford University Press, c2010. s. 110, ISBN 9780804769068.

SHAW, Ian. *Dějiny starověkého Egypta*. Praha: BB art, 2003. ISBN 80-7257-975-4.

TAUER, Felix a Karel KELLER. *Svět islámu*. Praha: Vyšehrad, 1984.

W. M. Watt: „The Christianity Criticised in the Quran“, *Muslim World*, LVII, 1967, s. 197–201; týž „Thoughts on Christian-Muslim Dialogue“, *Hamdard Islamicus*, I, 1978, s. 1–52.

YAFEH, H., L., *Studies in al-Ghazzali*, Jerusalem, The Hebrew University, 1975, Appendix A, s. 458–487

Webové zdroje

ADEL, Michael, Coptic Christmas under Islamist Rule. Al Ahram Weekly, 2. 1. 2013, Dostupné z: <http://english.ahram.org.eg/>

AHRAM, *Official vote result: 98,1 % approves Egypt's post-June 30 constitution*, 18. 1. 2014 Dostupné z: <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/91874/Egypt/Politics-/UPDATE-approves-postJune-constitution.aspx>

AKTUÁLNĚ.CZ, Egyptští policisté zmařili atentát na koptský kostel u Káhiry. Útočník je údajně po smrti, 11 .8. 2018, Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/egyptsti-policiste-zmarili-atentat-koptsky-kostel-u-kahiry-u/r~d03a92d09d6411e88782ac1f6b220ee8/>

AKTUÁLNĚ.CZ, Opust'te Egypt, vyzývají další země své občany, 16. 8. 2013 Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/zive-k-bourici-kahire-se-pridavaji-dalsi-mesta/r~8120c9bc05b111e3bcfd0025900fea04/>

AL-GAWHARY, Karim. *Minorities in the Middle East: Kopts in the egyptian fabric*. Middle East Report. 1996, No. 200, s. 20–21. Dostupné na: http://www.jstor.org/stable/3013263?seq=1Σ=yes&xt=copts*=hide&i=%2Faction%2FdoBasicSearch'ch=JserviceName=null. (19. 3. 2013)

BAKER, Barbara G., *Egypt's Prosecutor Appeals El-Kosheh Murder Acquittals.*, Atour.com, 14.5. 2001, Dostupné z: <http://www.atour.com/news/international/20010514e.html>

BBC, Clashes in Egyptian town after Coptic killings. 7. 1. 2010.[cit. 2019-06-28]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8445838.stm

BBC, *Egypt bombs IS in Libya after beheadings video*, 16. 2. 2015, Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-31483631>

BBC, *Pope Francis visits bombed Coptic church during Egypt visit*, 28. 4. 2017, Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-39743162>

BBC, *Profile: Hosni Mubarak*, 22. 8. 2013, Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-12301713>

BRITANNICA, *Gamal Abdel Nasser*, 6/2019, Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Gamal-Abdel-Nasser>

CARNEGIE ENDOWMENT FOR INTERNATIONAL PEACE, *Results of Egypt's People's Assembly Elections*. 25. 1. 2012, Dostupné z: <http://egyptelections.carnegieendowment.org/2012/01/25/results-of-egypt%E2%80%99s-people%E2%80%99s-assembly-elections>.

ČT24, *Symbol jednoty a tolerance. V Egyptě otevřeli největší křesťanský kostel na Blízkém východě*, 6. 1. 2019, Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2698538-symbol-jednoty-a-tolerance-v-egypte-otevrel-nejvetsi-krestansky-kostel-na-blizkem>

ČT24, *Útok na mešitu na Sinaji má přes 230 obětí. Řadí se k největším tragédiím v moderní historii Egypta*, 24. 11. 2017, Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2313496-pri-utoku-na-mesitu-na-severu-sinaje-zemrelo-pres-padesat-lidi>

DANISZEWSKI, John, *Man Killed After Injuring Mubarak*, *Los Angeles Times*. (7. 9. 1999).
Dostupné z: <https://1url.cz/CMfWW>

DIAB, Khaleb, Egypt's Christians in the cross-hairs, *al-Jazeera*, 14. 12. 2016, Dostupné z: <https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2016/12/egypt-christians-cross-hairs-161213143256890.html>

Egypt Sentences muslim to Death in Killings of Christians. *The New York Times* [online]. 16. 1. 2011 [cit. 2019-06-28]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2011/01/17/world/middleeast/17egypt.html?ref=middleeast>

FREE COPTS, 6/2011, Dostupné z: http://freecopts.net/english/index.php?option=com_content&task=view&id=109

GIGLIO, Mike. General Al-Sisi: The Man Who Now Runs Egypt. *Newsweek* [online]. 16. 8. 2016 [cit. 2019-07-15]. Dostupné z: <https://www.newsweek.com/2013/08/16/general-al-sisi-man-who-now-runs-egypt-237852.html>

GILBERT, Lela. Egypt's Silent Epidemic of Kidnapped Christian Girls. *Hudson institute* [online]. 6. 12. 2018 [cit. 2019-06-28]. Dostupné z: <https://www.hudson.org/research/14725-egypt-s-silent-epidemic-of-kidnapped-christian-girls>

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY, *Islámský stát v Libyi popravil dvacítku egyptských křesťanů*, Dostupné z: <https://zahranicni.ihned.cz/c1-63542170-islamsky-stat-v-libyi-popravil-dvacitku-egyptskych-krestanu>

HULSMAN, Cornelis, *The sharia as the main source of legislation? the egyptian debate on article ii of the egyptian constitution* 31. 7. 2012, Dostupné z: <https://www.arabwestreport.info/en/sharia-main-source-legislation-egyptian-debate-article-ii-egyptian-constitution>

CHAN, Cheryl. Anti-Islam cleric with \$60m bounty in Langley. *The Province* [online]. 13. 8. 2010 [cit. 2019-06-28]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20120606153159/http://www2.canada.com/theprovince/news/story.html?id=5b0a37a7-fa50-4e8d-8ceb-caaa9b58a398>

CHRISTIANITY TODAY, *Egyptian Court Releases All 89 El-Kosheh Defendants*, 2000, Dostupné z: <https://www.christianitytoday.com/ct/2000/decemberweb-only/23.0a.html>

FOX, *Muslims torch Christian homes in southern Egypt*, 16. 11. 2010, Dostupné z: <https://www.foxnews.com/world/muslims-torch-christian-homes-in-southern-egypt>

ISMAIL, Farrag, *Ex-minister suspected behind Alex church bombing*, 7. 2. 2011, Dostupné z: <https://www.alarabiya.net/articles/2011/02/07/136723.html>

KINGSLEY, Patrik, *Egyptian president attends Coptic Christmas Eve mass in Cairo*, The Guardian, 7. 1. 2015, Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2015/jan/07/egypt-president-sisi-coptic-christmas-mass-cairo>

KIRKPATRICK, David D. *Islamists Debate Their Next Move in Tense Cairo*. New York Times, 15.8. 2013, Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2013/08/16/world/middleeast/egypt.html>

Mettransparent.com, *Middle East Transparent*, 14. 6. 2004. Dostupné z: <https://1url.cz/yMfQP>

NAPOLI, James J. *Egyptian Government Continues to Blame West for Ills After Luxor Massacre*. Washington Report, 1998, Dostupné z: <https://1url.cz/jMfQ9>

NOVINKY.CZ, *Egypt schválil zákon o stavbě kostelů, křesťany zklamal*, 31. 8. 2016, Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/413373-egypt-schvalil-zakon-o-stavbe-kostelu-krestany-zklamal.html>

NOVINKY.CZ, *Egyptský policista bránil křesťany vlastním tělem, za věřící položil život*, 10. 4. 2017, Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zahranicni/434702-egyptsky-policista-branil-krestany-vlastnim-telem-za-verici-polozil-zivot.html>

NOVINKY.CZ, *Islamisté unesli v Libyi 20 egyptských křesťanů*, 4. 1. 2015 Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zahranicni/357768-islamiste-unesli-v-libyi-20-egyptskych-krestanu.html>

NOVINKY.CZ, *Islámský stát prý učí radikály v Egyptě, jak bojovat proti vládě*, 5. 9. 2014, Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zahranicni/svet/346969-islamsky-stat-pry-uci-radikaly-v-egypte-jak-bojovat-proti-vlade.html>

NYTIMES, *Anwar el-Sadat, the Daring Arab Pioneer of Peace with Israel*, 7. 10. 1981, Dostupné z: <https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/learning/general/onthisday/bday/1225.html>

NYTIMES. *Israelis Say Tape Shows Nasser Fabricated 'Plot'; Recording Said to Be of Phone Call to Hasein Gives Plan to Accuse U.S. and Britain* [online]. 1967 [cit. 2008-06-18],

Dostupné z: <http://www.hsje.org/library/pstnwsclps/1967/670608-10Egypt/670609-Israelis%20Say%20Tape%20Shows%20Nasser%20Fabricated%20'Plot'.pdf>

RASHIDI, Yasmine, *Egypt: Why are the Churches Burning?* *The New York Review of Books* [online], 17. 5. 2011, Dostupné z: <https://www.nybooks.com/daily/2011/05/17/egypt-why-are-churches-burning/>

TELLER, Matthew, *Free to pray-but don't try to convert anyone*, BBC, 12. 7. 2015, Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/magazine-33480115>

THE ECONOMIST, *A survey of Egypt: The IMF's model pupil*, 18. 3. 1999, Dostupné z: https://www.economist.com/node/319594/print?story_id=319594

THE ECONOMIST, *Twin attacks kill at least 45 Christians in Egypt*. 9 .4. 2017. Dostupné z: <https://1url.cz/3MfWp>

U.S. department of state, *Kuwait* [online]. 2009 [cit. 2019-07-17]. Dostupné z: <https://2001-2009.state.gov/g/drl/rls/irf/2005/51603.htm>

WASSEF, D. M. R., *The Coptic Calendar of Martyrs*, Dostupné z: <http://www.copticchurch.net/easter.html>

YEFET, B. *The Coptic diaspora and the status of the Coptic minority in Egypt*. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 2016, 43(7), 1205–1221.doi:10.1080/1369183x.2016.1228445

YERKES, S., *What Egypt under Sissi is really like for Coptic Christians*, 20. 6. 2016, Dostupné z: <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2016/06/20/what-egypt-under-sissi-is-really-like-for-coptic-christians/>

Jiné zdroje

Kázání papeže Šenúdy III. O řeholnících, Mutráníjat Šubrá al-Chajma, al-Qáhira, Audio CD, 1998

Seznam zdrojů použitých obrázků a příloh

Coptic flag. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-07-17]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Coptic_flag.svg

Copts around the world. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-07-17]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Copts_around_the_world.jpg

CUADROS, D., F., Výskyt Koptů v současném Egyptě, Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/256295601_Characterizing_the_Copts_in_Egypt_Demographic_socioeconomic_and_health_indicators/figures?lo=1

DIAS, Wilson. Mohamed Morsi. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-07-17]. Dostupné z: <https://1url.cz/OMfJv>

Egyptský prezident Anvar as-Sádát při návštěvě USA, Základna leteckých sil Andrews. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-07-17]. Dostupné z: <https://1url.cz/dMfJD>

KENNEDY, Chuck. Pope Shenouda III of Alexandria. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-07-17]. Dostupné z: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pope_Shenouda_III_of_Alexandria_by_Chuck_Kennedy_\(Official_White_House_Photostream\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pope_Shenouda_III_of_Alexandria_by_Chuck_Kennedy_(Official_White_House_Photostream).jpg)

KRAGUJEVIC, Stevan. Gamal Abdal Naser u Beogradu. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-07-17]. Dostupné z: <https://1url.cz/4Mfqg>

KREML. Abdel Fattah el-Sisi. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-07-17]. Dostupné z: <https://1url.cz/OMfJv>

Mapa Egypta. In: *Egypt: Exotika na dosah* [online]. [cit. 2019-07-17]. Dostupné z: <http://egypt.ikn.cz/files/map1.gif>

NICU, Andrei, A map showing the maximum territorial extent of the New Kingdom of Egypt, ca. 1450 BCE, Dostupné z: <https://www.ancient.eu/image/538/map-of-the-new-kingdom-of-egypt-1450-bce/>

PREZIDENCA DELLA REPUBBLICA. The Egyptian President Hosni Mubarak during a visit to Quirinale, Rome. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-07-17]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hosni_Mubarak_ritratto.jpg

TATIC, Dragan. Tawadros_II_of_Alexandria. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-07-17]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/36/Tawadros_II_of_Alexandria.jpg

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 Mapa Egypta s jeho guvernoráty.....	11
Obr. 2 Rozpoložení Koptů v dnešním Egyptě.....	12
Obr. 3 Rozpoložení Koptů ve světě.....	14
Obr. 4 Přibližná mapa Egypta v dobách svého největšího územního rozmachu (15. stol. př.n.l.)	19

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 Papež Tawadros II.....	61
Příloha 1 Papež Šenúda III.	61
Příloha 3 Prezident Sádát	62
Příloha 4 Prezident Násir.....	62
Příloha 5 Prezident Mursí.....	63
Příloha 6 Prezident Mubáarak.....	63
Příloha 7 Prezident Sísí	64
Příloha 8 Koptská vlajka	65
Příloha 9 Koptská abeceda	65

9. Přílohy

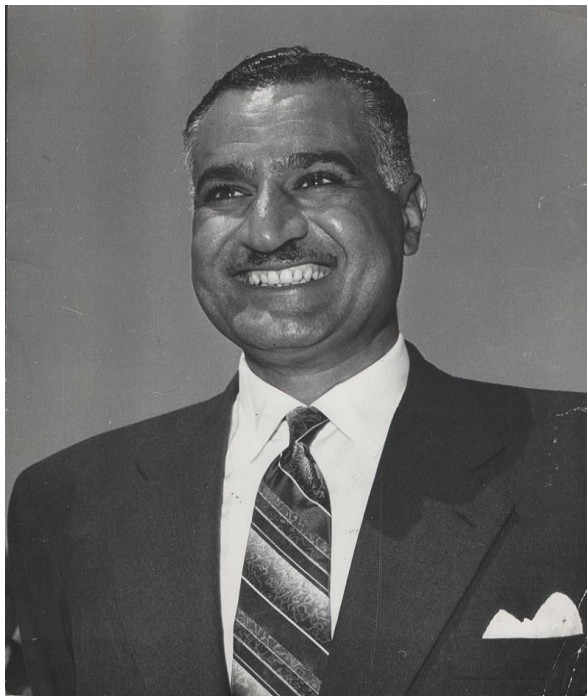
Příloha 2 Papež Tawadros II.

*Autor: Dragan Tatic, 2013, Dostupné z:
<https://1url.cz/LMfqI>*

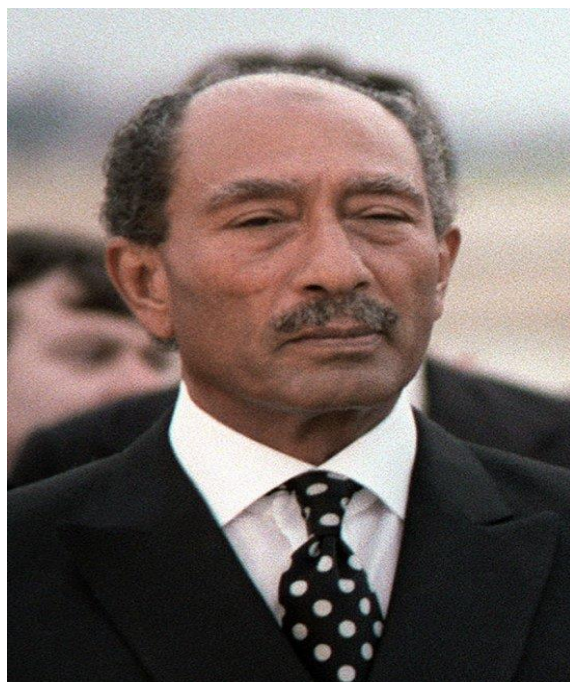
Příloha 1 Papež Šenúda III.

*Autor Chuck Kennedy, Dostupné z:
<https://1url.cz/2MfJT>*

Příloha 4 Prezident Násir

Zdroj: <https://1url.cz/4Mfqg>

Příloha 3 Prezident Sádát

Zdroj: <https://1url.cz/dMfJD>

Příloha 6 Prezident Mubarak

*Autor: Presidenza della Repubblica, 2009,
Dostupné z: <https://1url.cz/GMfJS>*

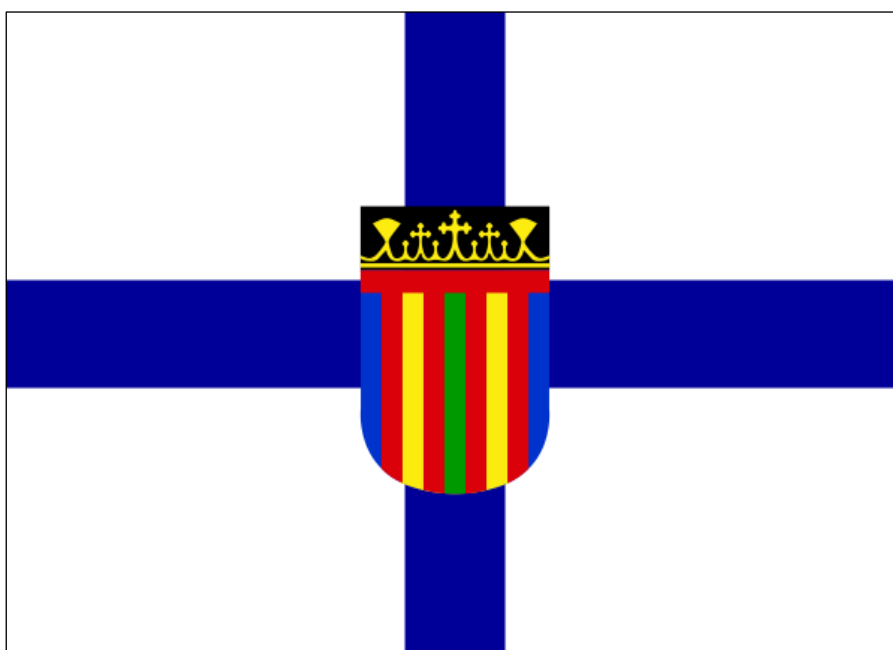
Příloha 5 Prezident Mursí

*Autor: Wilson Dias, 2013, Dostupné z:
<https://1url.cz/OMfJv>*

Příloha 7 Prezident Sísí

*Autor: Russian Presidential Press and Information Office,
2015, Dostupné z: <https://lurl.cz/KMfJO>*

Příloha 8 Koptská vlajka

Zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Coptic_flag.svg

Α	Β	Γ	Δ	Ε	Ζ	Η	
a alpha	b v bida	g gamma	d daida	e ei	s so	dz zita	e i ita
Θ	Ι	Κ	Λ	Μ	Ν	Ξ	Ο
th thita	i jauta	k kapa	l laula	m mi	n ni	ks ksi	o o
Π	Ρ	Σ	Τ	Υ	Φ	Χ	Ψ
p pi	r ro	s sima	t tau	u he	ph phi	kh khi	ps psi
Ω	Ϡ	Ϡ	Ϡ	Ϡ	Ϡ	Ϡ	Ϡ
o u au	š šei	f fei	x khei	h hori	dž džaudžia	tš tšima	ti ti

Příloha 9 Koptská abeceda

Zdroj: Boháč, 2014